

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİMDALI

YAHUDİLİK VE HRİSTİYANLIKTA PEYGAMBERLİK ANLAYIŞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HİLAL KEKEÇ

Tez Danışmanı

DR. ÖĞRETİM ÜYESİ HÜLYA ÇETİN

ÇANAKKALE – 2023

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

YAHUDİLİK VE HRİSTİYANLIKTA PEYGAMBERLİK ANLAYIŞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HİLAL KEKEÇ

Tez Danışmanı

DR. ÖĞRETİM ÜYESİ HÜLYA ÇETİN

ÇANAKKALE – 2023

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Hilal KEKEÇ tarafından Dr. Öğr. Üyesi Hülya ÇETİN yönetiminde hazırlanan ve **31/08/2023** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**Yahudilik ve Hristiyanlıkta Peygamberlik Anlayışı**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Hülya ÇETİN
(Danışman)

Doç. Dr. Osman Murat DENİZ

Dr. Öğr. Üyesi Hatice ARSLAN

.....

.....

.....

Tez No : 10585195

Tez Savunma Tarihi : 31/08/2023

.....
Prof. Dr. Ahmet Evren ERGİNAL
Enstitü Müdürü

.././2023

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Hilal KEKEÇ
Çanakkale, 2023

TEŞEKKÜR

Bu tezin gerçekleŐtirilmesinde, bana yardımcı olan saygı değer danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Hülya ÇETİN'e Őükranlarımı sunuyorum. Okul hayatım boyunca maddi manevi desteğini benden esirgemeyen başta kıymetli annem ve babam olmak üzere sevgili aileme sonsuz teŐekkürlerimi sunarım.

Hilal KEKEÇ
anakkale, 2023

ÖZET

YAHUDİLİK VE HRİSTİYANLIKTAKİ PEYGAMBERLİK ANLAYIŞI

Hilal KEKEÇ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hülya ÇETİN

31/08/2023, 84

Peygamber, ilahi emri insanlara ulaştırmakla sorumlu tutulmuş kişidir. Allah, insanı yaratmış ve başıboş bırakmamıştır. Nitekim ona doğru yolu gösterecek rehberler göndermiştir. Bu rehberler ise peygamberlerdir. İlahi dinlerin bütününde peygamberlik inancı mevcuttur. Yahudilikte en büyük peygamber Hz. Musa olarak kabul edilirken Hristiyanlıkta ise Hz. İsa Tanrının ete kemiğe bürünmüş hali olarak kabul edilmiştir. Her iki dinde de peygamber olarak kabul edilen kişiler farklı özellikler arz etse de Allah tarafından insanları doğru yola iletecek, bilmediklerini öğretecek bir peygamberin gönderildiği inancı ortaktır.

Çalışmada, Yahudilik ve Hristiyanlığın peygamberlik anlayışına yaklaşımları, peygamberlik hakkındaki söylemleri, her iki dinin peygamberlik konusundaki benzer ve farklı düşünceleri kendi kutsal kitapları bağlamında ele alınarak tarafsız ve karşılaştırmalı bir şekilde incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vahiy, Peygamberlik, Yahudilik, Hristiyanlık.

ABSTRACT

PROPHECY IN JUDAISM AND CHRISTIANITY

Hilal KEKEÇ

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Department of Philosophy and Religious Science

Co-supervisor: Dr. Öğretim Üyesi Hülya ÇETİN

31/08/2023, 84

The Prophet is the person who is held responsible for conveying the divine order to the people. God created man and left him alone. Indeed, He sent guides to him that showed him the right way. These guides are prophets. There is a belief in prophethood in all divine religions. The greatest prophet in Judaism While he is accepted as Moses, in Christianity, Hz. Jesus is considered to be God's incarnation. Although the people accepted as prophets in both religions have different characteristics, it is common belief that a prophet was sent by Allah to guide people to the right path and teach them to know.

In this study, the approaches of Judaism and Christianity to the understanding of prophecy, the discourse of prophetic deeds, the capture of Christianity and their holy books, similar and different to the understanding of prophecy of both religions, have been tried to be examined in a way that can be understood.

Keywords: Revelation, Prophecy, Judaism, Christianity.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
.....	
KISALTMALAR.....	iv

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Vahyin Tanımı.....	3
1.2. Resul-Nebi Kavramlarının Tanımı.....	4
1.3. Peygamberliğin Tanımı ve Önemi.....	5
1.4. Peygamberlerin Gönderiliş Gayeleri.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

YAHUDİLİKTE PEYGAMBERLİK

2.1. Eski Ahit'te Peygamberlik Yerine Kullanılan Kavramlar.....	8
2.1.1. Nebi Kelimesi.....	8
2.1.2. Roeh ve Hozeh Kelimeleri.....	8
2.1.3. Tanrı Adamı/ Is Ha Elohim.....	9
2.1.4. Tanrı'nın Kulu/ Obedah HaElohim.....	9
2.1.5. Kullarım Peygamberler/ ObednuNebim.....	9
2.1.6. Haberci-Elçi.....	10
2.2. Eski Ahit'e Göre Peygamberlik.....	10
2.3. Peygamberliğin Verilişi.....	12
2.3.1. Peygamberlerin Bilgi Kaynağı: Vahiy.....	12

2.3.2	Rab Yahve'yi Görme: Teofani.....	13
2.3.3	Rüya Yoluyla Vahiy.....	14
2.3.4	Melek Aracılığıyla Vahiy.....	15
2.3.5	Rabbin İzzetinin Tecelli Etmesi.....	15
2.3.6	İlahi Kelam.....	15
2.3.7	İlahi Ruh Vasıtasıyla Vahiy.....	16
2.4	Peygamberliğin İspatı: Mucize.....	16
2.5	Peygamberlerin Özellikleri.....	18
2.6	Kadın Peygamberler.....	20
2.7	Mesih İnancı.....	21
2.8	Peygamberliğin Tarihsel Değişimi.....	23
2.8.1	Musa Öncesi Dönem.....	23
2.8.2	Musa Dönemi.....	24
2.8.3	Musa Sonrası Dönem.....	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HRİSTİYANLIKTA PEYGAMBERLİK

3.1	Yeni Ahit'te Peygamberlik Yerine Kullanılan Kelimeler.....	29
3.1.1	Nebi Kelimesi (Prophet).....	29
3.1.2	Işık Kelimesi (Light).....	29
3.1.3	Tanrı'nın Kuzusu (Lamb Of God).....	29
3.1.4	Tanrı'nın Oğlu (Son Of God).....	30
3.1.5	Öğretmen (Teacher).....	30
3.1.6	Mesih (Christ).....	30
3.1.7	Tesellici (Counselor).....	31
3.1.8	İnsanoğlu.....	31
3.2	Yeni Ahit'e Göre Peygamberlik.....	31
3.2.1	Sinoptik İncillere Göre Peygamberlik.....	32
3.2.2	Elçilerin İşleri'nde Peygamberlik.....	33
3.2.3	Pavlus'a Göre Peygamberlik.....	34
3.2.4	Yuhanna'ya Göre Peygamberlik.....	35
3.3	Peygamberliğin Verilişi.....	35
3.3.1	Peygamberlerin Bilgi Kaynağı: Vahiy.....	36
3.3.2	İsa Mesih Vasıtasıyla Gelen Vahiy.....	36

3.3.3. Melek Vasıtasıyla Gelen Vahiy.....	38
3.3.4. Kutsal Ruh Vasıtasıyla Gelen Vahiy.....	39
3.4. Peygamberliğin İspatı: Mucize.....	40
3.5. Peygamberlerin Özellikleri:.....	41
3.6. Kadın Peygamberler.....	42
3.7. İsave Peygamberlik İlişkisi.....	42
3.7.1. Hz.İsa'nın Doğumu.....	43
3.7.2. Çarmıh Hadisesi ve İsa'nın Vefatı.....	44
3.7.3. İsa'nın Görevlendirilişi ve Tebliği.....	45
3.7.4. Kul ve Peygamber Olarak İsa.....	47
3.7.5. İsa ve Mesajı.....	49
3.8. Teslis Problemi.....	53
3.9. Pavlus ve Peygamberlik İlişkisi.....	55

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM KARŞILAŞTIRMA

4.1. Peygamberi İfade Eden Kavramlar ve Peygamberlik Anlayışı.....	58
4.2. İlahi Dinlere Göre Hz. İsa.....	59
4.3. Peygamberliğin Verilişi.....	62

BEŞİNCİ BÖLÜM SONUÇ

KAYNAKÇA.....	67
ÖZGEÇMİŞ.....	I

KISALTMALAR

bs.	Baskı
C.	Cilt
çev.	Çeviren
ed.	Editör
Hz.	Hazreti
s./ss.	Sayfa/ Sayfalar
S.	Sayı
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
t.y.	Basım tarihi yok

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Din, Allah tarafından insanlara ulaştırılan emir ve yasakların bütününe verilen isimdir. Nitekim bu emir ve yasakları insanlara tebliğ ve tebyin edenler ise peygamberlerdir. Allah insanları kendisine kulluk etmeleri için yaratmıştır. Bu noktada ise insanları yardımsız bırakmamış, onlara vahyi ulaştıracak ve açıklayacak elçiler göndermiştir.

Yahudilik, vahye dayalı ilahi dinlerden bir tanesidir. Musa b. Meymun tarafından oluşturulan iman esaslarından bir tanesi peygamberlere iman şartıdır. Buradan da anlaşıldığı üzere Yahudilikte peygamberlik kurumu, Tanrı'nın kendi iradesiyle Yahudiler arasından seçtiği kişi aracılığıyla başlangıcından itibaren varlığını sürdürmüştür.

Hristiyanlık, vahye dayalı ilahi temelli bir dindir. Hristiyanlıkta insanların kurtuluşu Hz. İsa'ya bağlı tutulmuştur. Diğer İlahi dinlerde vahyi insanlara ulaştıran peygamberlerken Hristiyanlıkta peygamber, insan suretinde bir Tanrı'dır.

Değişim ve gelişime açık olan dünya düzeninde farklı coğrafyalardan gelerek beraber yaşamlarını sürdüren insanlar birbirleriyle iletişim halindedirler. Bu diğer dine mensup insanları anlamamanın yolu ise onların dini yaşantılarını anlamaktan geçmektedir. Bu noktada ise onlara rehberlik eden, yaşantılarına şekil veren peygamberlerini bilmek gerekmektedir. Çalışmamız söz konusu olan iki dinin peygamberlik kurumu ve buna mukabil peygamberler hakkındaki söylemlerini açıklamayı ve böylece diğer dinleri tanıma noktasında katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Konuyla alakalı daha önce yapılmış olan bazı çalışmalar şöyledir:

TAŞDELEN (2010) “Yahudilikte Nübüvvet” isimli çalışmasında Yahudi öğretisinde nübüvvet anlayışı geniş olarak ele alınmıştır. İlk kısımda Yahudilikte vahiy ve nübüvvet arasındaki ilişki ele alınarak açıklanmıştır. İkinci kısımda Yahudilikte peygamberler ve nebiler hakkında bilgi verilmiştir. Son kısımda ise Yahudilikte peygamberlik ve kutsal kitaplar arasındaki ilişki izah edilmiştir.

BRINNER (2018) “İslam ve Yahudi Geleneğinde Peygamberler ve Peygamberlik” isimli çalışmasında her iki dindeki peygamberlik algısı karşılaştırılmış, benzerlik ve farklılıklarına dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Hz. Muhammed ve Hz. Musa’nın peygamberlikleri kendi kutsal kitaplarından hareket edilerek, çeşitli örnekler verilerek açıklamaya çalışılmıştır.

HASANOV (2014) “Yahudilikte Peygamberlik ve Peygamberler” adlı çalışmasında Yahudi öğretisinde peygamberliğin önemi Hz. Musa temele oturtularak ele almıştır. Hz. Musa’dan önceki ve sonraki peygamberlerin konumundan bahsedilmiştir.

TARAKÇI (2018) “Vahiy ve Peygamberlik” adlı çalışmasında Yahudilik, İslam ve Hristiyanlıktaki vahiy peygamberlik olgusu kendi kutsal kitapları incelenerek açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada ise diğer çalışmalardan farklı olarak Hristiyanlık ve Yahudilik öğretisindeki peygamberlik anlayışlarını karşılaştırmalı ve tarafsız bir şekilde izah etmeye çalışacağız. Bunu yaparken iki tarafın bu konudaki benzer ve farklı görüşlere sahip olduğu noktaları açıklamaya çalışacağız.

Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın birinci bölümünde diğer bölümlerin daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla vahiy ve peygamber kavramlarının izahı yapılmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde ise Yahudilik dininde peygamber kavramı ve bu kavrama bağlı olarak ortaya çıkan diğer kavramlar, peygamberlik müessesinin konumu açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde Hristiyanlıktaki peygamberlik inancı ve Hz. İsa’ya genişçe yer vermeye çalışılmıştır.

Son bölümde ise diğer bölümlerdeki bilgiler ışığında her iki dinde peygamberlik anlayışını benzer ve farklı yönleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada olabildiğince her iki dinde kendi kutsal metinlerinden yararlanılmaya dikkat edilmiştir.

1.1. Vahyin Tanımı

Vahiy, kökü itibariyle, ‘‘gizlilik içinde bir haber iletme’’ anlamına gelmektedir. (Düzgün, 2007: 2) Terim manası ise ‘‘Allah tarafından insanlar içinden seçilen kimselere ulaştırılan haber ve bilgi’’ demektir (Çelebi, 2014: 113). Yunancada vahiy sözcüğü ‘‘apokalypsis’’ sözcüğü ile ifade edilmektedir. Bu kelime ise meçhul veya gizli olanın örtüsünü açma eylemine karşılık gelmektedir. Yani gizli olanın gözler önüne serilmesidir(Kuşçu ve Aydın, 2011: 167).

Vahiy kavramı bütün dinlerde var olan bir olgudur. Çünkü din, farklı bir varlık alanından gelen bilgilerden oluşmakta olup bu bilgilerin sahibinin ve taşıyıcılarının hislerimiz ile algılanamayacağı bilinmektedir. Bu bakımdan bir dinin vahyi açıklaması ve mensuplarının da vahyi idrak etmeleri, o dinin anlaşılması ve yaşanabilmesi adına elzem bir hareket noktasıdır (Beşer, 2005: 43). İnsanoğlu dini yaşamak ve kendi hayatına yansıtmak istiyorsa vahyi anlamak zorundadır. Vahyi anlamadan onun hayatını şekillendirmesini beklemek mümkün değildir (Aydın, 1990: 137).

Allah yarattığı kulunu diğer canlılardan ayıracak bir özellik vermiş ve bu özelliğine binaen onu sorumlu tutmuştur. ‘‘Akıl’’ dediğimiz bu vasfı sayesinde insan doğru ve yanlış ayırt edebilecek özellikte yaratılmıştır. Lakin insan aklı, her zaman doğruyu bulma hususunda yeterli olamamaktadır. Tam olarak bu noktada vahye ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim vahiy, insan aklının doğruya ulaşma noktasında noksan kaldığı durumlarda insana yol göstermektedir.

Din ve din ile alakalı konular vahyin muhatabı peygamberler aracılığıyla insanlara ulaştırılmaktadır. İlahi dinlerin bütününde vahiy ile ilgili konular, Tanrıyı algılama şekillerine göre değişkenlik göstermektedir. Nitekim Tanrının birliğini benimseyen İslam ve Yahudilik öğretisinde vahiy anlayışı örtüşürken, Teslis inancını benimseyen Hristiyanlığın vahiy anlayışı farklılık arz etmektedir (Tarakçı, 2018: 77).

1.2. Resul-Nebi Kavramlarının Tanımı

Resul sözcüğü Arapçada “r-s-l” kökünden gelmekte olup, “bir vazifeyi yerine getirmek ve o vazife ile alakalı bilgi toplamak” anlamına gelmektedir. “Resul” sözcüğünün mastar hali “irsal”dır (Aydın, 2015: 70).Sözcüğün “irsal” kalıbı, “bir şeyi bırakmak, salıvermek ve göndermek, yollamak” manalarına gelmektedir. Bu sebepten ötürü peygamberin gönderilişini ifade etmek üzere “irsal” vezni kullanılmaktadır. Bu vezinden ism-i mef’ul olan “mürsel” sözcüğü, elçi manasına gelen “resul” sözcüğüyle birebir aynıdır. Resul kelimesi ism-i fail durumunda “sözü ve mesajı taşıyan” manasında kullanıldığı gibi, “gönderilen” ve “taşınan söz” manalarında da kullanılmaktadır. Dolayısıyla resul kelimesi Allah’tan mesaj getiren kişiyi ya da getirilen mesajı ifade ederken de kullanılmaktadır. (Durmuş, 2008: 52).

Resul kelimesi sözlükte; kendisine kitap vahyolunmuş, peygamber manasına da gelmektedir (TDK, 2005: 1655). Terim olarak ise resul, “Allah’ın, yarattıklarına emir ve yasaklarını ulaştırmakla vazifelendirdiği kişidir.” Başka bir tanımlamaya göre resul, “Allah’ın kendisine vahyederek tebliğe memur ettiği, kendisine kitap ve yeni bir şariat verdiği kimsedir” (Aydın, 2015: 72).

Bu bilgiler ışığında söylenebilir ki resul; “Dini tebliğ etmesi için kendisine yeni bir kitap vahyedilen ve indirilen bu kitap ile kendinden önce vahyedilen kitapları nesh eden kimseye” denir. Tanımdan anlaşılacağı üzere resul kavramı, kendisine yeni bir şariat indirilmesi özelliği ile nebî sözcüğünden ayrılmaktadır (Ünal, 2013: 335).

Nebi sözcüğü ise “kendisiyle ilim hasıl olan önemli haber” anlamına gelen “n-b-e” kökünden türemiştir. Arapçada fe’il vezninden olduğu için ism-i fail manasına gelebileceği gibi ism-i mef’ul manasına da gelebilmektedir. Bu sebeple nebi kavramı “haber” anlamına gelen kökten türetilmiş olduğu için hem “haber alan” hem de “haber veren” manalarına gelmektedir (Durmuş, 2008: 54).

Terim anlamı itibariyle nebi kavramı, Allah’ın melekleri aracılığı ile vahiy gönderdiği yahut ilham veya sadık rüya yoluyla uyarılan kimse anlamına gelmektedir.

Nebi, Akseki'nin tanımlamasına göre ise "ilahi vahiyle kendisine Allah tarafından bir şeriat tebliğ edildiği halde bunu halka yayması için memur kılınmayan zata denir" (Aydın, 2015: 77).

Nebi kavramının mastar olarak kullanımı "nübüet" şeklindedir. Nebi kelimesi elçi manasına gelirken nübüvvet sözcüğü de "Allah ile kulları arasında, onların hem bu dünya hem de âhiret sıkıntılarını ortadan kaldırmak amacıyla kurulan elçilik" anlamına gelmektedir (Ünal, 2014). Resul kelimesi ise nübüvvet kurumu içerisinde peygamberlerin vazifelerini ifade edecek manalarda kullanılmaktadır (Okşar, 2021: 7).

Bütün bu bilgiler ışığında özetlemek gerekirse; Nebi, Allah'ın kulları arasından seçtiği peygamberine yeni bir kitap indirmeden, önceki peygamberlere indirilmiş olan emir ve yasakları insanlara tebliğ ile vazifelendirdiği kimsedir.

1.3. Peygamberliğin Tanımı ve Önemi

Nübüvvet kavramına eş olarak risalet kavramı da kullanılmaktadır. Gerek nübüvvet gerek risalet kavramları, Allah'ın kullarına doğru yolu göstermesi için indirdiği vahyi ve bunları insanlara ulaştırma görevi olan ilahi elçiliği ifade etmektedir (Yavuz, 2007: 286). Bütün peygamberler vahiy almış olup bu vahyi insanlara tebliğ etmişlerdir. Böylelikle elçilik vazifesini yerine getirmişlerdir. Bu ise peygamberlerin en temel vasfıdır (Akdoğan, 2021: 17). Nitekim tebliğ sıfatı hak peygamberlerin hepsinde bulunan ortak özelliklerden bir tanesidir.

Din, Allah'ın peygamberleri aracılığıyla, insanların dünyada ve ahirette mutluluğa ulaşabilmeleri için gönderdiği ilkeler bütünüdür. İlk insandan itibaren Allah Teala farklı zaman ve mekanlarda, farklı milletlere, dünyevi hayatlarını şekillendirmeleri ve onlara rehberlik etmeleri için peygamberler göndermiştir. Diğer bir deyişle usulu'd-din birdir; peygamberlerin tebliğ ettiği akideler ortaktır. Dolayısıyla "din" farklı zaman ve mekanlarda, farklı peygamberler tarafından ortak bir akaid esas alınarak tebliğ edilmiştir. Peygamberler kendisinden önceki yöntemleri, akideleri benimseyerek, kendisinin getirdiği yeni unsur ile bunları kaynaştırarak tebliğ görevini yerine getirmektedir (Uyanık, 2006: 241).

Peygamberlerin dini tebliğ etmesiyle birlikte insan dini vecibelerden sorumlu tutulmaktadır. Nitekim insanın sorumlu tutulması, beraberinde İlahi rehberliğe olan ihtiyacı da getirmektedir. Peygamber ise bu noktada İlahi rehberlik eden kişidir (Çınar, 2021: 148).

Allah Teala her dönemde kullarına doğru yolu gösterecek ve onları doğru yola iletecek elçiler göndererek kullarına destek olmuştur. İnsanların yaratılış amacı Allah'a kulluk etmektir. Nitekim ahirette de bu noktada hesaba çekileceklerdir. Rahmet isminin tecellisi gereği Allah Teala, bu imtihan sebebiyle kullarını yardımsız bırakmamış, onlara dünya ve ahiret saadetini kazanmada rehberlik etmeleri için peygamberler göndermiştir. Bu bağlamda Allah Teala, insanlık tarihi boyunca peygambersiz toplumun var olmadığını, her ümmete mutlaka müjdeleyici ve uyarıcı olarak peygamberler gönderdiğini ve bu suretle insanlara sürekli yardımda bulunarak doğru yolu gösterdiğini birçok ayette önemle vurgulamıştır (Önal, 2013: 329).

1.4. Peygamberlerin Gönderiliş Gayeleri

İnsanın doğduğu andan itibaren eğitilmesi için dil bilgisine, yaşamını devam ettirebilmesi bakımından beslenmeye ve buna bağlı olarak hayvancılık ve ziraata, korunmak için barınmaya, toplumda barış ve huzur içinde yaşaması için hukukla alakalı kurallara ihtiyacı vardır. Bu kuralları peygamberlere tebliğ ve tebyin eden aynı zamanda rol model olarak hayatlarına geçiren kişiler peygamberlerdir. İnsanları şirkten uzaklaştırmak yani tevhid inancına ters düşen başka İlahlara tapmaktan onları sakındırmak, doğru yoldan sapanlara doğruyu iletmek için de nübüvvet gereklidir (Oral, 2015: 227). Nübüvvet yalnızca ahirette kurtuluş için değil dünyevi bilgiler bakımından da gerekli bir makamdır. Nitekim ahireti kazanmanın yolu dünya tarlasını ekip biçmekten geçmektedir.

Peygamberler, insanlara yaratılış gayesini, evrenin var olma sebebini, insanı eşref-i mahlukat olarak yaratan Allah'ın ona her şeyi neden öğrettiğini, hayatın amacını ve gidilmesi gereken yolu öğreten şahsiyetlerdir. Bu meseleler bilinmediği sürece insan dünya ve ahiret mutluluğuna ulaşamamaktadır. Allah, peygamberlerini her konuda mükemmel olarak terbiye etmiş, dini ve ahlaki noktada ilim ile donatmış ve bu ilmi diğer insanlara

aktarabilmeleri için onları peygamberlik makamına getirmiştir. Peygamberler, yaşadıkları dönemlerde gerek imani gerek ahlaki noktalarda toplum içerisinde dikkat çekmişlerdir. Peygamberler topluma rol model olmaları sebebiyle günah işlemekten de uzak tutulmuşlardır (Bilgiz, 2013: 30).

İnsanın sadece akıl melekesi ile iyi ve kötü işleri ayırt edebilmeyi, hak ile batılı birbirinden ayırmayı, cennete götürecekt olan iyi amelleri, cehenneme sürükleyen kötü amelleri ve bunlardan uzak durmanın yollarını öğrenmesi mümkün değildir. Bu bilgileri insanlara aktaran bir peygamberin gönderilmesi de dini bakımdan nübüvveti gerekli kılmaktadır. (Bilgiz, 2013: 30).

İKİNCİ BÖLÜM

YAHUDİLİKTE PEYGAMBERLİK

2.1. Eski Ahit'te Peygamber Yerine Kullanılan Kelimeler

2.1.1. Nebi Kelimesi

Nebi sözcüğü, Eski Ahit'te Tanrı'ya atfedilerek kullanılmıştır. Yalnızca bir yerde Harun'un, "Musa'nın peygamberi" olacağı şeklinde yer verilmiştir (Çıkış, 7: 1). Nebi sözcüğü, Kitab-ı Mukaddeste 309 defa zikredilmektedir (Taşdelen, 2010: 68). Nebi sözcüğü Tevrat'ta 14 yerde geçmektedir. Bunların 10 tanesi Tesniye'de bölümündedir. Mezmur bölümünde 3, Hakimlerden başlayıp II. Krallar'a kadar ise 97 defa zikredilmektedir. I. ve II. Tarihler, Ezra ve Nehemya'da 33, Peygamber kitaplarında 154, Mersiyeler ve Daniel'de ise 4'er kere geçmektedir (Uğur, 2008: 213).

Nebi sözcüğünün müennes hali "nebi'ah" ifadesi de Tevrat'ta 6 defa zikredilmiştir. "Tanrı adına hitap eden kimse" manasıyla insanları uyaran, sıratı müstakime yönlendiren azizlere de "nebi" denmiştir (Aydın, 2012). Bu sözcük Tevrat'ta sadece gerçek peygamberler için kullanılmamış olup, sahte peygamberler ve insanları doğrudan saptırmaya çalışan azizler için de kullanılmaktadır (Uğur, 2008: 12).

2.1.2. Roeh ve Hozeh Kelimeleri

Eski Ahit'te peygamber kelimesine karşılık "nebi" sözcüğünün yanı sıra roeh ve hozeh kelimeleri de kullanılmıştır. Bu kelimeler Türkçe Kutsal Kitapta "gören" manasında çevirilmiştir. Hozeh'in Aramiceden, Roeh'in ise Arapçadan geldiği söylene de kelime manaları olarak eş anlamlı oldukları ileri sürülmüştür (Harman, 2014: 132-133).

Roeh ifadesinin peygamberlere istinaden kullanılması, Yahudilikteki vahiy inancında, rü'yet'in vahyin parçası olarak kabul görmesindedir. Hozeh ise peygamberlikteki gelecekte haber verme özelliğini ifade etmektedir (Aydın, 2018: 94).

Roeh sıfatı ilk olarak peygamber Samuel için kullanılmıştır (I. Samuel, 9: 1; Tarihler, 9: 22). Hozeh sözcüğü ise peygamber Gad'a nispet edilerek ve "Davud'un bilicisi" şeklinde kullanılmıştır (II. Samuel 24: 11; I. Tarihler 21:9).

Samuel 9/9'da “nebi” ve “roeh” sözcükleri arasındaki anlamsal ilişki dikkat çekmektedir: “Eskiden İsrail’de biri Tanrı’ya bir şey sormak istediğinde “Gel, görene (Roeh) gidelim”, derdi. Çünkü bugün peygamber (Nebi) denilene o zaman gören denilirdi.” Bu cümle de gösteriyor ki burada peygamber yerine kullanılan kelime roeh’tir (Uğur, 2008: 214).

2.1.3. Tanrı Adamı/ Is Ha Elohim

Eski İsrail inancında peygamberlik, kişinin doğuştan getirdiği kabiliyet yahut sonradan kazandığı ilim ve yetenek vesilesiyle ilahi güçlerle ya da ruhlarla temas etmesi neticesinde değil Tanrı iradesi sonucunda elde edilmiş bir vazife olarak görülmektedir. Bu sebeple, Tanah peygamberleri medyum ve büyücülerden ayırt etmek için “Tanrı Adamı”, “Tanrı Hizmetçisi” ve “Tanrı Sözcüsü” ifadelerine yer verilmiştir (Gürkan, 2016: 113).

2.1.4. Tanrı’nın Kulu/ Obedah Ha Elohim

Birçok peygamber için kullanılmış olan bu ifade, Musa için “Elohim’ in kulu” şeklinde kullanılmıştır. Kelime sadece peygamberler için kullanılmamıştır (Harman, 1995: 134). Bunun yanı sıra Kitab-ı Mukaddes’te doğru insanlar (Mezmurlar, 119) ve Musa sonrası dönemde yaşamış patriarklar (Tekvin, 2: 6-24) içinde kullanılmıştır.

Yahve Tanrı’nın kulu olarak nitelenen kimselere, gizli şeyleri peygamberlere bildirmekte, açıklamakta ve onlar aracılığıyla kullarıyla konuşmaktadır(Harman, 1995: 134).Hz. Musa’ya binaen Elohim ’in kulu (Çıkış, 14: 31; Tesniye, 34: 5) yahut Yahve’nin kulu (2. Tarihler, 24: 9) ifadeleri kullanılmıştır. Bunun yanı sıra bu ifade diğer peygamberlerden Yeşu (Yeşu, 24: 29), Yunus (2. Krallar, 14: 25) ve İşaya (Yeşaya, 20: 3) için de kullanılmıştır (Okşar, 2021: 97).

2.1.5. Kullarım Peygamberler/ Obednu Nebiim

Eski Ahit’in bazı yerlerinde Rab Yahve “kullarım peygamberler” ifadesini kullanmakta ve tebliğini onlar aracılığıyla İsrailoğulları’na ulaştırdığını zikretmektedir

(Harman, 1995: 134). “Atalarınıza buyurduğum ve kullarım peygamberler aracılığıyla size gönderdiğim Kutsal Yasa'nın tümüne uyarak buyruklarımı, kurallarımı yerine getirin” (2. Krallar, 17: 13). İfadesinde de olduğu üzere, Rab insanları uyarmak için peygamberler vazifelendirmiş ve bu kişileri ‘kullarım peygamberler’ şeklinde belirtmiştir (Okşar, 2021: 98).

Ahd-i Atik'te peygamberler için “Sürülerin çobanı”, “Tarlaların bekçisi” gibi tabirler de yer almaktadır. Bu tabirler, peygamberlerin Tanrı adına İsrailoğulları'nı koruyup gözetmesi manasına gelmektedir (Uğur, 2008: 215).

2.1.6. Haberci- Elçi

Eski Ahit'te peygamber kelimesi yerine haberci-elçi kelimeleri de kullanılmıştır. Fakat bu kelimeler esaret dönemi sonrasında peygamber yerine kullanılmamıştır. Elçi, kral ve halkı arasındaki iletişimi sağlayan kişidir. Yahve, İsrailoğulları'nın kralı konumundadır. Onun ile kullar arasında elçilik yapanlar ise peygamberlerdir (Harman, 1995: 135).

2.2. Eski Ahit'e Göre Peygamberlik

İlahi kaynaklı olan bütün dinlerde Allah ile kulları arasında irtibatı sağlayan bir elçi bulunmaktadır. Yahudilikte İlahi kaynaklı bir din olması hasebiyle bu inanca sahiptir. Yahudi inancına göre peygamber, Tanrı'nın kelamını insanlara ulaştırıp, onlara öğretmesi için görevlendirdiği kimsedir. Yahudilikteki peygamberlik inancının temel vasfı, Tesniye kitabı 18. babda beyan edilmiştir.

Rab Yahve, Hz. Musa'ya, sözlerini ağzına koyacağı ve emredeceği her şeyi insanlara söyleyecek kişi göndereceğini beyan etmiştir (Tesniye, 18: 18). Buradan da anlaşılacağı gibi peygamber emir alan ve onu insanlara aktarmakla görevlendirilen kimsedir (Harman, 1995: 136). Ayrıca peygamberler gönderildikleri kavimleri Tanrı'nın emirlerine uymadıkları takdirde cezalandırılacakları konusunda uyarmıştır (Çetkin, 2019: 11). İsrail peygamberleri kavimlerine şu ikazda bulunmuştur: "Tövbe edin, yoksa Yahve'nin cezası size isabet edecektir." Felaketin önüne geçmenin sadece Tanrı'nın buyruklarına uymak ile mümkün olduğunu tebliğ etmişlerdir (Schimmel, 1999: 145).

Nübüvvet inancı Yahudi geleneğinde temel inanç esaslarındandır. Musa b. Meymun tarafından sistemleştirilen inanç esaslarında ise 6 ve 7. sırayı teşkil etmektedir: “Tam iman ile inanıyorum ki peygamberlerin sözleri haktır. Tam iman ile inanıyorum ki üstadımız Musa’nın nübüvveti kesinlikle haktır. O; peygamberlerin hepsinden, kendisinden önce ve sonra gelen peygamberlerden üstün olmuştur” (Hasanov, 2022: 676).

Peygamberlik müessesesinin Yahudi geleneğinde algılanış biçiminden ötürü Yahudilikteki peygamberlik anlayışının zamanla sistematik bir müesseseye dönüşme süreci geçirdiği görülmektedir. İlahi olanın vahyini insanlara ulaştırma, aradaki iletişimi sağlama makamı şeklinde algılanan bu müessesenin Hz. Musa’ya Tevrat’ın indirilmesiyle sistematikleştiği bilinmektedir (Hasanov, 2022: 681).

Yahudiler dinlerini ve soylarını Hz. İbrahim’ e, onun soyunun ise Hz. İshak ile devam ettiğini ileri sürerler. Hz. İbrahim’i Hristiyan ve Müslüman teologların kendilerince yorumladıklarından ötürü Hz. İbrahim’in tek varisinin kendileri olduklarını söylerler. Bu sebeple Yahudi geleneğine göre, peygamberlik milli bir değer ifade eder. Onlar peygamberliğin sadece kendilerinde devam edebileceğini ileri sürerler (Önal, 2018: 112). Tanrı’nın Hz. İbrahim ve onun neslinden gelenleri seçtiği ve diğer milletlerden farklı bir ayrıcalığa ulaştırdığı şeklindeki geleneksel Yahudi inancı tarih boyunca Yahudi kimliğini oluşturmuş ve Yahudi inancının merkezinde yer almıştır (Aydın, 2018: 370).

Yahudilik inancında peygamberlik kurumunun içeriğini Tanrı ile insanlar arasındaki iletişimi sağlamak düşüncesi temellendirmektedir. Tanah’ta gerek gerçek peygamberler gerek yalancı peygamberler için aynı kavramın kullanılması bir muğlaklık doğurmaktadır. Yaratıcı ile yaratılan arasında iletişimi gerçekleştirme olarak kabul edilen bu kurumun ne zaman ortaya çıktığı konusunda da net bir görüş mevcut değildir. Bunda Hz. Musa öncesi peygamberlik anlayışının diğer dönemlerdeki peygamberlik anlayışıyla paralel olmasının etkisinin büyük olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca Yahudilerin tarih içinde diğer milletlerle kültürel olarak temas etmesinin de etkisi olduğu görülmektedir (Hasanov, 2022: 677).

Yahudilikte peygamberlikle bağdaştırılan gruplar mevcuttur. Bunlar mabede bağlı olan “kohener”, hiçbir yere bağlı bulunmayan “hikmetli kişiler” ve vecd halinde olan

“krallardır”. Bu inanca göre Harun mabede bağı bir kohendir. Yusuf ve Eyüp ise hikmetli kişiler olarak bilinmektedir. Bununla beraber “Rabb’in Mesih’i” olarak bilinen krallar vardır. Kral olarak anılan bu kişiler mabedi idare etmiş ve halkı kutsamıştır (Çetkin, 2019: 13). Yahudi kutsal metinlerinde geçtiğine göre, Tanrı Yahve, Davud ve Süleyman’a vahyetmiştir, (Tarakçı, 2002: 214) fakat her iki peygamber de peygamber konumunda olmayıp kral konumundadır (Önal, 2018:112).

Yahudi geleneğine göre Mesih’ten önce son peygamber olarak Malaki kabul edilmektedir (Kutluay, 1965: 132). Bu sebeple Yahudilik geleneğinde peygamberlik kurumu, Hz. İbrahim ile başlamış olup Hz. Musa ile zirveye ulaşmış Malaki ile son bulmuştur. (Önal, 2018: 111). Bununla beraber Yahudi kutsal metinlerinde gelecek olan bir peygamberden söz edilmesi, Yahudilikte son peygamber inancının net olmadığını göstermektedir (Tesniye, 18: 15).

2.3. Peygamberliğin Verilişi

Yahudi inancına göre Allah peygamberlik vazifesini dilediği kimselere vermektedir (Harman, 1995: 139). Yani Yahudilikte peygamberliğin verildiği kişinin ayrıcalıklı bir özelliği yoktur. Çünkü peygamber seçimi ve peygamberliğin verilmesi tamamen Tanrı’ya aittir (Bozdağ, 1991: 32). Bu konuyla alakalı Eski Ahit’te şu ifadeler geçmektedir:

“Kulu Musa’yı, seçtiği Harun’u gönderdi aralarına.”(Mezmurlar, 105: 26) “Ya Rab, Abram’ı seçen, onu Ur kentinden çıkararak, ona İbrahim adını veren Tanrı sensin” (Nehemya, 9: 7).

Bu ifadelerde göstermektedir ki Yahudi inancına göre Tanrı peygamber olarak seçip görevlendireceği kişiyi kendisi belirlemektedir.

2.3.1. Peygamberlerin Bilgi Kaynağı: Vahiy

Yahudi geleneğinde vahyin kaynağı ve sahibi Rab Yahve, muhatabı insan, aracısı ise peygamberdir. Rab Yahve’nin mesajını İsrailoğulları’na ulaştıran peygamberin bilgi kaynağı ise vahiydir (Harman, 1995: 137).

Yahudilikte vahiy farklı yollarla peygamberlere ulaştırılmıştır:

Rab Yahve'yi Görme/Teofani:

Teofani, Tanrı'nın kendisini seçtiği kişiye göstermesi demektir. Bu aynı zamanda vahyin en kestirme yöntemidir. Eski Ahit Rab Yahve'nin bazı peygamberlere kendisini gösterdiğinden bahsetmektedir: (Tarakçı, 2002: 198)

“Rab Abram'a görünerek, ‘Bu toprakları senin soyuna vereceğim’ dedi.” Abram, kendisine görünen Rabb'e orada bir sunak sundu.’ (Tekvin, 12: 7) ‘ Yakup, “Tanrı'yla yüz yüze görüştim, ama canım bağışlandı” diyerek oraya Panuel adını verdi.” (Tekvin, 32: 30) ‘ Mikaya konuşmasını sürdürdü: “Öyleyse Rabb'in sözünü dinleyin! Gördüm ki, RAB tahtında oturuyor, bütün göksel varlıklar da sağında, solunda duruyordu.” (2. Tarihler, 18: 18) “İbrahim günün sıcak saatlerinde Mamre meşeliğindeki çadırın önünde otururken, Rab kendisine göründü.” (Tekvin, 18: 1)

Bu ifadelerde görüldüğü üzere, Rab Yahve birçok peygambere kendisini göstermiştir. Fakat Kutsal Kitap çerçevesinden bakıldığında bu görmenin yüz yüze görme değil de Rab'ın tecelli etmesi olarak anlaşılması gerekmektedir (Bozdağ, 1991: 33).

Eski ahitte Musa ve Harun peygamberinde içinde bulunduğu, İsrail'in ileri gelenlerinden yetmiş kişilik bir grubun Tanrı'yı gördüğünden bahsedilmektedir (Çıkış, 24: 9-10). Buradaki görmenin yüz yüze olarak görme şeklinde anlaşılması gerekmektedir. Çünkü aynı kutsal metinde Rab Yahve, yüzünü görenin yaşayamayacağını ve bu sebeple yüzünü göstermediğinden bahsetmektedir (Çıkış, 33: 20). Bütün bunlardan dolayı görme fiili doğrudan görme olarak algılanmamaktadır.

Tevrat'a göre Tanrı sadece Musa ile yüz yüze konuşmuştur:

“Rab Musa'yla iki arkadaş gibi yüz yüze konuşurdu.” (Çıkış, 33: 11) Yine Tevrat'ta Tanrı bu durumun sadece Musa'ya ait bir ayrıcalık olduğunu dile getirmiştir: “Rab onlara seslendi: ‘Sözlerime kulak verin: Eğer aranızda bir peygamber varsa, Ben Rab görümde kendimi ona tanıtır, onunla düste konuşurum. Ama kulum Musa öyle

değildir. O bütün evimde sadıktır. Onunla bilmecelerle değil açıkça, yüz yüze konuşurum. O Rabb'in (Sayılar, 12: 6-8) suretini görüyor. Öyleyse kulum Musa'yı yermekten korkmadınız mı?"

Yukarıdaki ifadelerde de Yakup'un Rab Yahve'yi yüz yüze gördüğü bilgisi mevcuttur. Bu noktada sadece Musa'nın gördüğü bilgisi ile Yakup'un da görmesi arasında bir çelişki doğmaktadır. Bu çelişkiler bir kenara bırakılırsa denilebilir ki, Rab Yahve, İsrailoğulları'na bu şekilde de vahiy ulaştırmıştır (Bozdağ, 1991: 33-34).

Rüya Yoluyla Vahiy

Rü'yet genel manasıyla normal şartlarda insanlardan saklanan ve gizli tutulan şeylerin görülmesi ve duyulması demektir. İbranicesi ise mar'ehtir. Mar'eh kelimesi görmek manasında olan ra'oh sözcüğünden türetilmiştir (Taşdelen, 2010: 62).

Teofani ise Rabbin kendisini göstermesi demektir. Teofani ve rüyet arasında bariz bir fark olmamakla beraber denilebilir ki teofanilerde İlahi olanın tecelli etmesi yahut Onun mesajını önem kazandığı; rü'yette ise herhangi bir mekanın ya da nesnenin vurgulanması söz konusudur (Tarakçı, 2002: 200).

Rab Yahve peygamber olarak seçtiği kimseye rüya yoluyla görünüp vahiy vermektedir. Eski Ahit'te bu durum şöyle ifade edilmiştir: "Rab onlara seslendi: 'Sözlerime kulak verin: Eğer aranızda bir peygamber varsa, Ben rü'yette kendimi ona tanıtır, onunla düşte konuşurum.'" (Tesniye, 12: 6).

Eski Ahit'te rüya yolu ile Rab Yahve ile irtibat kurulduğu bilgisine yer verilmiştir (Harman, 1995: 137). Bu irtibata dair birkaç örnek şu şekildedir: "Yusuf bir düş gördü. Bunu kardeşlerine anlatınca, ondan daha çok nefret ettiler. Yusuf, 'Lütfen gördüğüm düşü dinleyin.' dedi." (Tekvin, 37: 5-6) Burada görüldüğü üzere, Rab Yahve Hz. Yusuf'a rüya yolu ile geleceği hakkında bilgi vermektedir. Eski Ahit'te Rab Yahve'nin rüyada Süleyman'a görüldüğü bilgisi mevcuttur (1. Krallar, 3:5). Bunlar dışında rüya gördüğünü iddia eden sahten peygamberler de vardır. Eski Ahit'te Rab onları yalanlamaktadır (Yeremya, 23: 27-28; Zekeriya, 10: 2).

Melek Aracılığıyla Vahiy

Yahudilikte “melek inancı” mevcut olup, Cebrail vahyin taşıyıcısı olarak kabul edilmektedir (Sarıkcıoğlu, 2002: 120). Tanah'ta Cebrail için, “Tanrı'nın meleği” (Tekvin, 21: 17, 16: 7; Hakimler, 13: 6-9) ifadesi de kullanılmıştır. Melek RAB Yahve 'den aldıklarını, seçtiği peygamberlerine iletmektedir (Tekvin, 22: 11-19; Hakimler, 6: 11-12). Bunun dışında melek peygamber olmayan kişilere de, RAB Yahve'den haberler getirmiştir (Tekvin, 16: 7-11; Sayılar, 20: 15-16; Hakimler, 2: 1-5).

Rabb'in İzzetinin Tecelli Etmesi

Ahdi Atik'te, Rabb'in izzetinin tecelli etmesi sonucunda peygamberler ile iletişim kurduğundan ve ara ara da halkın bu duruma şahit olduğundan bahsedilmektedir. Bu yol ile peygamberin vahye ulaşması, Rabb'in izzetinin tecelli etmesinden sonra zuhur etmektedir (Bozdağ, 1991: 35). Bu duruma Ahdi Atik'teki şu ifade örnek gösterilebilir: “Rabb'in izzeti Sina Dağı'nın üzerine indi. Bulut Dağı altı gün örttü. Yedinci gün Rab bulutun içinden Musa'ya seslendi.” (Çıkış, 24: 16)

Eski Ahit'te RAB Yahve'nin, sadece peygamberlerine değil bütün kullarına, izzetiyle tecelli ettiği ifade edilmektedir. Bu ise iki türlü olmaktadır: Birinci şekliyle kastedilen RAB Yahve'nin izzetinin yeryüzünü doldurmasıdır. Onun kudretinin, yaratma olayı ve olaylara müdahalesi şeklinde tezahür etmesidir (Harman, 1995: 138). İkinci şekliyle kastedilen ise RAB Yahve'nin, kendini doğrudan değil de dolaylı yoldan göstermesidir. Burada kastedilen ise Tanrı'nın silüetidir.

İlahi Kelam

İlahi Kelam, tüm insanlara yöneliktir, fakat Yahve, halka hitap etmek için peygamberleri kendisine elçi olarak seçmiştir. Kutsal kitapta Tanrı'nın seçtiği peygamberi ile konuştuğu ve ona vahyi ilettiği ifade edilmiştir. Nitekim Hz. Musa bu şekilde Rab Yahve ile konuşmuş ve kendisine bu yolla elçilik görevi verilmiştir (Çıkış, 4: 1-17). Hz. Musa bu konuda ayrıcalık tanınan tek nebidir. Eski Ahit'in bazı bölümlerinde ise

peygamberler kendilerine gelen İlahi kelamı, “Rab bana şöyle seslendi:” şeklinde ifade etmişlerdir (Yeremya, 1: 2-13; Tekvin, 15: 1; Çıkış, 6: 1).

İlahi Ruh Vasıtasıyla Vahiy

Vahyin gelişinde ve değişik şekillerinde aracı olan, Rab Yahve'nin ruhu yani Kutsal Ruh'tur (Harman, 1995: 139). Kutsal Kitaba göre, Hz. Musa'yı harekete geçiren Ruh, Kutsal Ruh'tur. Peygambere peygamberlik ettirenin de bu Ruh olduğu kabul edilmektedir (Sayılar, 11: 25-27). RAB Yahve, Kutsal yasayı ve sözlerini Kutsal Ruh ile göndermiştir (Zekeriya, 7: 12). Kutsal metinde Yahudi Peygamberlerinin, Kutsal Ruh ile harekete geçirildiğinden bahsedilmektedir (2. Tarihler, 15: 1; 20: 14; 24: 20).

2.4. Peygamberliğin İspatı: Mucize

Peygamberlerde, hikmet gereği bir takım olağanüstü durumlar meydana gelebilmektedir. “Mucize” olarak isimlendirilen bu durumlar peygamberliğin ispatı mahiyetindedir (Aydemir, 1992: 3).

Mucize, Batı dünyasında da kabul görmüş olan biçimiyle, bilinen tabii sebeplere bağlanamayan ve tabiat yasalarıyla izah edilemeyen, tabiat kanunlarına aykırı ve İlahi bir müdahale ile izah edilebilen bir vakadır (Düzgün, 2012: 341). Mucize, peygamberliğin ispatı noktasındaki en önemli delil olarak kabul edilmektedir. Allah, peygamberlerini mucize ile desteklemiştir.

Tek Tanrı inancına sahip olan dinlere has olan mucize anlayışını diğer dinlerdekinden ayıran en temel özellik, onun insanın çabası sonucunda elde edilmiş bir durum olmayıp ortaya çıkış sebebi ve şekli açısından Tanrı'nın iradesiyle doğrudan bağlantılı olduğu yolundaki inançtır. Bu dinlerde mucize, kişinin tabiatüstü olana ulaşma ve olağanüstü güç elde etme çabasının neticesinde zuhur eden bir durum veya yetenek değil Tanrı'nın kendi gücünü ve iradesini insanlara gösterme, onları bu yolla deneme iradesinin bir tezahürüdür. Yahudi inancında mucize, Tanrı'nın insanlar üzerindeki gücünü ve iradesini ortaya koymak için tarihe müdahale etmesi diye anlaşılmıştır. Bu sebeple

mucizevi olay bazen Tanrı'nın iradesinin delili, bazen de sonucu şeklinde ortaya çıkmaktadır (Gürkan, 2020: 351).

Rab, peygamber olarak seçtiği kimseleri mucizeler ile desteklemiştir. Desteklenen peygamberlerden bir tanesi de Musa'dır. Musa insanların kendisine inanmaması konusundaki endişesini dile getirince Rab ilk mucizesini yerine getirmesini sağlamıştır. İlk mucizesi, elindeki asanın yılanı dönüşmesidir. Daha sonra Rab elini koynuna koymasını emretmiş çıkardığında ise bembeyaz olmuştu. Aynı şeyi ikinci kere tekrarlayınca eli eski haline dönüşmüştü. Rab Musa'ya eğer ilkine inanmazlarsa ikincisini göstermesini emretmiştir. İki belirtiyeye de inanmayanlar için Nil'den bir miktar su alıp kuru toprağa dökmesini ve o suyun kana dönüşeceğini söylemiştir (Çıkış, 4: 1-9).

Yine aynı şekilde Harun'un da asasını yılanı dönüştürerek mucize gerçekleştirdiği Eski Ahit'te yer almaktadır. Rab Harun ve Musa'ya Firavun kendilerinden mucize istedikleri zaman, Harun'un değneği Firavun'un önüne atması gerektiğini ve değneğin yılanı dönüşeceğini bildirmiş ve değnek yılanı dönüşmüştür. Firavun kendi büyücülerinden aynı şeyi yapmalarını isteyince Harun'un asası, diğerlerinin asasını yutmuştur (Çıkış, 7: 8-11).

Yine ırmağın tamamen kanla kaplanması (Çıkış, 7: 14-25), ülkenin kurbağa ile kaplanması (Çıkış, 8/1-15), tozun sivrisineğe dönüşmesi (Çıkış, 8: 16-19), insanlarda ve hayvanlarda çıban çıkması (Çıkış, 9: 8-12), ülkeye dolu yağması (Çıkış, 9: 22-35), ülkeyi çekirge kaplaması (Çıkış, 10: 12-18), Mısır'ı karanlığın kaplaması (Çıkış, 10: 21-23) gibi mucizeler de Eski Ahit'te yer almaktadır.

Eski Ahit yalancı peygamberlerin de mucize gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Fakat Eski Ahit'e göre mucize tek başına peygamberliğin kanıtı olamaz (Tesniye, 13: 2-4).

Mucize ile desteklenen peygamberler sadece Musa ve Harun değildir. Onların dışında da mucize gerçekleştirenler vardır. Nitekim peygamber Gidyon, Rab Yahve'den İsrail'i kendisi aracılığıyla kurtaracağını, kendisine inandırmak için mucizeler istemiş ve bu mucizeler gerçekleşmiştir (Hakimler, 6: 36-40).

Mucize ile desteklenen bir diğery peygamber ise İlya Peygamberdir. İlya peygamber Sarefat kentinde dul bir kadından ekmek ve su ister. Kadın su getirir fakat ekmeğinin ve malzemesinin olmadığını söyler. İlya kendisinden yiyecek hazırlamasını ister ve ona küpünden un, çömleğinden yağın eksik olmayacağını söyler (1. Krallar, 17: 8-16). Aynı şekilde İlya peygamber misafir olarak kaldığı evdeki kadının oğlunun hayata dönmesi üzerine kadın “Şimdi anladım ki sen Tanrı adamısın ve söylediğın söz Rabb’in sözüdür.” demiştir (1. Krallar, 17: 17-24).

Eski Ahitteki mucize örnekleri, mucizelerin amacının peygamberleri gönderenin Rab Yahve olduğuna insanları inandırma, Tanrı’nın kudretini onlara göstermektedir. Bir başka ifadeyle mucize, peygamberlere dinsel gerçeklerin vurgulanması, iman edenlerin desteklenmesi, zorda kalmışlara yardım edilmesi ve inanmayanların cezalandırılması gibi sebeplerden ötürü verilmiştir (*SÖZLÜK*, 1998: 268).

2.5.Peygamberlerin Özellikleri

Yahudilik öğretisinde peygamberlik inancı, kişisel tecrübe ve tebliğ sorumluluğu olmak üzere iki kanattan oluşmaktadır. Birinci kanat ilahi olanla iletişimi içine alan bireysel bir tecrübeyi ifade etmektedir. Vahiy olarak isimlendirilen bu iletişim bütün insanlar için mümkün olmakla beraber Tanrı’dan insana ulaşmaktadır. Bu kanadın kendini tamamlayabilmesi için tebliğ yükümlülüğü dediğimiz diğery kanada ihtiyaç duymaktadır. Bu kanat ise ilahi yaratıcı ile olan irtibat neticesinde ulaşılan bilgileri insanlara tebliğ etmekle vazifelenme olup bireysel tecrübenin diğery insanlara ulaştırılmasıdır. Yahudi kutsal metinlerinde birçok kişinin Tanrı ile irtibatta olmasına rağmen peygamber kabul edilmediğı ifade edilmektedir. Bunun sebebi ise vahyi insanlara ulaştırma görevinin kendilerine verilmemesidir (Hasanov, 2022: 679).

Peygamberler, gizli kalmış olan ilahi emirleri çözümleyerek onları yorumlarlar, açıklarlar ve bu mesajları insanlara vaaz, yöneten kişilere de öğüt biçiminde iletirler. Özellikle tek Tanrı olan Yahve’nin mesajını açıklarlar. Bunu yaparken ise her biri farklı bir tarzda anlatmaktadır. Bunun sebebi ise her bir peygamberin farklı bir dönemde yaşamış olmalarıdır (Brinner, 2018: 151).

Peygamberlik kişinin kendi gayretiyle elde edeceği bir bilgi veya meslek olmayıp sadece Allah tarafından seçilmiş olan kullara verilmiş bir vazifedir. Bu vazife için akli ve fiziki birtakım şartlar gerekmektedir. Başlangıçta insanın akli ve ahlaki bakımdan kemal seviyesine ulaşması gerekmektedir. Bu sebeple kişi sağlık, ilim ve manevi olarak kemale ulaşmış olmalıdır (Hasanov, 2022: 679).

Yahudi inancında peygamberlerin masum olmaları şart görülmeyip vahyi insanlara noksansız tebliğ etmesi şart görülmektedir. Diğer yaratılan kullar gibi onların da günah işlememeleri esas kabul edilse de Tanrı tarafından günahattan uzak durmaları konusunda korunma altına alınmamışlardır. Buna karşılık Yahudi geleneği İslam öğretisindeki peygamberlik sıfatlarından sıdk, emanet, fetanet ve tebliğ vasıflarını bünyesinde barındırmakta olup ismet sıfatını kabul etmemektedir (Hasanov, 2022: 681).

Özetle söylemek gerekirse Rab Yahve'nin vahiyle mesajını iletmiş peygamber, Kutsal mesajı insanlara iletmekle sorumludur. Bu şekilde tebliğ vazifesini yerine getiren peygamberlere Eski Ahit'te "hakiki peygamberler" denilmektedir. Bu şekilde vazifesini yerine getiremeyenlere ise "yalancı peygamberler" ifadesi kullanılmaktadır.

Gerek gerçek peygamberler gerekse yalancı peygamberler Tanah'ta "navi" olarak adlandırılmıştır. Tesniye'de yalancı peygamberleri diğer peygamberlerden ayıran en belirgin özelliğin kehanetlerinin gerçekleşmemesi ve başka İlahlara davet etmeleri olduğu bildirilmiştir. Şayet kehanetlerinin gerçekleşmesi durumunda bile başka Tanrı'ya davet eden kişilerin sahte peygamber olduğu ve bu durumun İsrail'in Tanrı'ya bağlılığını gösterecek bir imtihan olduğu belirtilmiştir (Yavuz, 2018: 49).

Eski Ahitte hem gerçek hem de yalancı peygamberlerin özellikleri hakkında bilgi vermektedir. Bu özelliklerin birkaçını şöyle sıralamak mümkündür:

Gerçek Peygamberlerin Özellikleri:

- a. Peygamberlerin ilk vazifesi vahye aracılık etmektedir.
- b. Rab peygamberini kendisi seçmektedir (Nehemya, 9: 7; Mezmurlar, 105: 26).
- c. Peygamberler, Rab ile kulları arasında elçilik yapmaktadırlar (2. Krallar, 17: 23; Nehemya, 9: 30).

- d. Peygamberler, İsrail halkına gönderilmiş, milli peygamberlerdir (Çıkış, 3:10).
- e. Peygamberler kendilerini kollayan bir kudretin olduğunu bilmektedirler (Hezekiel, 1: 3).
- f. Peygamberlerin insanlara ilettikleri kendi sözleri değil, Rab'den aldıkları vahiydir (Sayılar, 12: 8; Yeremya, 1: 9).
- g. Peygamberler, çeşitli mucizeler göstermiştir (Çıkış, 4: 1-9; Hakimler, 6: 36-40).
- h. Peygamberlikte cinsiyet ayrımı yoktur. Kadından da peygamber olur (Hakimler, 4: 4; 2. Krallar, 22:14).
- i. Peygamberler de beşerdir, bu sebeple masum kabul edilmemektedirler (Tekvin, 9: 21).
- j. Peygamber'in söylediği şey muhakkak gerçekleşmektedir (Tesniye, 18: 22).

Sahte Peygamberlerin Özellikleri:

- a. Rab Yahve adına ya da başka İlahlar adına konuşmaktadırlar (Tesniye, 18: 20).
- b. Başka İlahlara kulluğa davet ederler (Tesniye, 13: 2-3).
- c. Rab Yahve adıyla yalan konuşmaktadırlar (Yeremya, 23: 16-17).
- d. Rab adına konuştuklarında konuştukları şeyler gerçekleşmemektedir (Tesniye, 18: 22).
- e. Onlar insanları doğru yoldan saptırır, içki içerler. Ahlaki olarak çökmüş durumdadırlar (İşaya, 9: 15-16, 28: 7-14).
- f. Ahdi Atik onların cezasının ölüm olduğunu bildirmektedir (Tesniye, 13: 5, 18: 20).

2.6. Kadın Peygamberler

Yahudilikte peygamber olabilmek için erkek olma şartı bulunmamaktadır. Yani ister kadın olsun ister erkek peygamber olabilmektedir. Peygamberlik, tüm İsrailoğulları'na gelebilecek bir vazifedir. Çünkü Yahudi geleneğinde peygamberlik, vahyi alma ve tebliğ etme şeklinde iki aşamadan oluşmaktadır. Vahyi alma herkes için mümkün görülürken vahyi tebliğ görevinin sadece Allah'ın dilediği kimseler için geçerli olduğu kabul edilmektedir (Okşar, 2021: 99). İbranicede kadın peygamber manasına gelen "nebiah" kelimesi, Eski Ahit'te altı defa zikredilmektedir (Harman, 1995: 149).

Tanah'ta, İsrailoğulları zamanındaki kadınlardan beş tanesi için “navia” (kadın peygamber) ifadesi geçmektedir. Bu kadınlar; Miryam (Çıkış,15: 20), Debora (Hakimler, 4: 4; 5: 7), Hulda (2. Krallar, 22: 14, 2. Tarihler, 34: 22), İşaya'nın eşi (İşaya, 8: 3) ve Nehemya'nın kötilediği Nodia (Nehemya, 6/10-14)'dır (Altınel, 2020: 473).

MİRYAM: Harun ve Musa'nın kız kardeşidir. Musa sandığa konulup sazlığa bırakıldığında onu gözetleyen ve Firavun'un kızına sütanne bulma teklifi bulan kişidir (Çıkış, 2: 4-8). Eski Ahit'te adı zikredilen ilk kadın peygamber Hz. Meryem'dir. Kendisinden “Peygamber Miryam” olarak söz edilmektedir (Çıkış, 15: 20). Ahdi Atikte Harun ve Musa ile birlikte öncü sıfatıyla da zikredilmektedir (Mika, 6: 4).

DEBORA: Ahdi Atikte zikredilen ikinci kadın peygamberdir. Kendisinden “Lappidot'un karısı” şeklinde bahsedilmektedir (Hakimler, 4: 4). Peygamberliğinin yanı sıra insanlara hakimlik de yapmaktaydı (Hakimler, 4: 5).

HULDA: Ahdi Atik'te “Tikva oğlu Şallum'un karısı Peygamber Hulda” şeklinde geçmektedir (2. Krallar, 22: 14). Eski ahit'te Kahin Hilkiya'nın Yasa Kitabını bulduğu, bu kitabın Krala ulaştığı ve Kral'ın emri ile kitap ile alakalı Peygamber Hulda'ya danışıldığından bahsedilmektedir (2. Tarihler, 34: 20-28).

NOADYA: Nehemya döneminde hayatını sürdürmüş kadın peygamberdir (Nehemya, 6: 14).

İŞAYA PEYGAMBERİN EŞİ: İşa'ya eşi hakkında “peygamber olan eşim” şeklinde konuşmuştur (İşaya, 8:3).

Her ne kadar Noadya ve İşaya peygamberin eşi için peygamber ifadeleri kullanılmışsa da haklarında çok fazla bilgi mevcut değildir.

2.7. Mesih İnancı

Aramice “meşiha”, İbranice “maşiah” ve Arapça “meseha” sözcüğünden türetilmiş olan mesih kavramı, sözcük anlamı itibariyle “el sürmek, yağla meshetmek,

yağlamak’’ manalarına gelmektedir. Terim manası ise ‘‘yağ sürülerek dini bir görevle vazifelendirilmiş, Tanrı’nın bir görev tevdi etmek üzere el koyduğu kimse’’ anlamındadır. Mesih kelimesi Yahudiler arasında ise ‘‘zamanı geldiğinde Tanrı tarafından yeryüzüne gönderilecek, bozulmuş olan düzeni yeniden kuracak, dünyayı hâkimiyeti altına alıp adaletle dolduracak ve insanlara doğru yolu gösterecek ilahi bir temsilci veya dini lider’’ şeklinde anlaşılmaktadır (Şeker, 2016: 165). Ayrıca ‘‘mesih’’ kelimesi Eski Ahit’te otuz dokuz yerde zikredilmiş olup, kelime İsa ile bütünleştirilmiştir (Adıbelli, 2016: 247).

Mesih kelimesi, Tanrı tarafından vazifelendirilmiş kral, kohen veya başkohen gibi kimselere de atfedilmiştir. Kral Davud bu kişilerden bir tanesidir(Gürkan, 2016: 129). Tanrı peygamber olan Natan’a seslenerek Kral Davud’a şunları iletmesini söylemiştir:

‘‘Sen ölüp atalarına kavuşunca, senden sonra soyundan birini ortaya çıkarıp krallığını pekiştireceğim. Adıma bir tapınak kuracak olan odur. Ben de onun krallığının tahtını sonsuza dek sürdüreceğim.’’(2. Samuel, 7: 12-13)

Mesih inancı, Yahudi düşünürü Musa İbn Meymun’un oluşturduğu ve Yahudilerin günümüze dek önem verdiği 13 İman Prensibi arasında yer almaktadır (Topcan, 2020: 439). Yahudi inanç esaslarından birisi olan mesih inancı Yahudilerin, kendilerini esaretten kurtaracak ve Davud dönemindeki ihtişama tekrar ulaştıracak bir kurtarıcı inancını ifade etmektedir. Davud zamanında sınırlarının en geniş noktalara ulaştıran İsrail Krallığının, Süleyman döneminde yıkılmasıyla birlikte Yahudiler, kendilerine Tanrı tarafından verilen kutsal topraklardaki hakimiyetlerini kaybetmişlerdir. Bu durum ise Yahudilikte karizmatik kurtarıcı yani Mesih fikrinin doğmasına yol açmıştır (M. Aydın, 2018: 371).

Yahudilikte Mesih inancı önemli bir yer teşkil etmekte olup Mesih, er ya da geç muhakkak gelecektir. Yahudilere göre, Yahve Mesih’i yeryüzüne gönderecek ve Yahudileri kurtaracaktır. Bu inançlarından ötürü, zamanla çok fazla Mesihlik iddiasında bulunan kişiler ortaya çıkmıştır (Küçük, 2017: 70-71).

Bilinen sözde Mesihlerin en başta gelenleri ; Giritli Moşe, Ebu Musa İsfehani, Şarini, David Alroy, Abraham Abulafya, Aşer Lemlein ve Samuel Molto’dur. Bu sözde Mesihler’in iddiaları çok kısa bir süre sonra söndürülmüştür. En etkili faaaliyet sürdüren

sahte Mesih ise Sabatay Sevi olmuştur (Örs, 1966: 435). İzmir’de hayatını sürdüren Sevi’nin Mesihlik yönündeki iddiası, Yahudiler içinde beklentiye yol açmış; 1666 senesinde Müslüman olarak Aziz Mehmet Efendi olarak isim değiştirmesi Yahudileri hayal kırıklığına uğratmıştır. Fakat bir kısım tabisi onun görünürde Müslüman olsa da özel hayatında Yahudi olarak yaşamına devam ettiğini düşündüğünden ötürü ona uymayı bırakmamışlardır. Onlarda dıştan Müslüman içten Yahudi olarak yaşamaya devam etmişlerdir. Onların bu hareketi günümüzde “dönmeler/avdetiler/sabetaycılar” ismiyle bilinen dinin bir grubun zuhur etmesine sebep olmuştur (Aydın, 2018: 29).

Yahudilere göre gelecek olan kurtarıcı, Hz. Davud soyundan bir kişi olacaktır. Bu sebeple Mesih’e “Davud’un Oğlu” da denmiştir. Mesih’in ne zaman geleceği ve ortaya çıkacağı konuları ise netlik kazanmamıştır (Bayrakdar, 2016: 96).

2.8. Peygamberliğin Tarihsel Değişimi

2.8.1. Musa Öncesi Dönem

Şer’i peygamberlik Hz. Musa ile başlamış kabul edilse de, daha evvel ki çağlarda da peygamberler gelmiştir. Eski Ahit’te “nebi” sözcüğü, ilk kez Hz. İbrahim için kullanıldığından Yahudi geleneğinde peygamberliğin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Buna göre İbrani inancında peygamberlik Hz. İbrahim ile haber verilmiş olup, Hz. Musa ile doğmaktadır (Harman, 1995: 153). Hz. Musa ise takdis, doktrin, ilahi yasa karşısındaki hal, hareketleri ve ilahi mesajı insanlara ulaştırma bakımından, kendisinden sonra gelecek olan peygamberlerin modelidir (Harman, 1995: 136)

Hz. Musa’dan önce hayatta olan ve Yahudi inancında Atalar kavramıyla tanınan Hz. İbrahim, Hz. İshak ve Hz. Yakup’la alakalı Tevrat’ta sadece Hz. İbrahim için “peygamber” ifadesi doğrudan kullanılmıştır (Hasanov, 2014: 683). Her ne kadar diğerleri için “peygamber” ifadesi Tevrat’ta açık bir şekilde kullanılmamışsa da sonraki dönemlerde ortaya çıkan Mezmurlar’da onlar anılarak “benim peygamberlerim” ifadesi kullanılmıştır (Mezmurlar, 105: 5-15).

Tevrat’ta yer alan ifadeler Hz. İbrahim’in hem resul (gönderilmiş) hem de nebi (çağrılmış) olduğunu göstermektedir: (Harman, 1995: 153) “RAB Avram’a, ‘Ülkeni,

akrabalarını, baba evini bırak, sana göstereceğim ülkeye git' dedi.'" (Tekvin, 12:1) Bunun dışında, Rabb'ın Avram'a ismiyle seslenmesi de çağrıldığını göstermektedir (Tekvin, 22: 1-18).

Rab, Avram'ı kendi buyruklarını tebliğ etmesi için görevlendirmiştir. Fakat onun tebliği oğulları ve soyuyla sınırlandırılmıştı: "Doğru ve adil olanı yaparak yolumda yürümeyi oğullarına ve soyuna buyursun diye İbrahim'i seçtim. Öyle ki, ona verdiğim sözü yerine getireyim.'" (Tekvin, 18: 18)

Yahudi inancında peygamber olabilmek için sadece vahiy almak yeterli görülmediğinden Tevrat'ta vahye mazhar olan bazı kişiler peygamber olarak kabul edilmemiştir. Bunun bir örneği de Hz. Ademdir. Rab Adem ile konuşmuş ve ona emir buyurmuştur (Tekvin, 2: 15-17). Rab ile konuşması ve ondan buyruk almasına rağmen Adem peygamber olarak görülmemektedir (Hasanov, 2014: 682).

Özetle söylemek gerekirse, Tanrı başlangıçta Hz. İbrahim ve soyuna, günümüzde vaat edilen toprak olarak kabul gören Kenanlıların yurdu olan Filistin'i sürekli ikamet etmeleri için vermiştir. Bu durum üzere İbrahim kabilesi ile birlikte oraya göç etmiştir. İbrahim'den sonra ise sırasıyla İshak ve Yakup Onun yerine geçmiştir. Daha sonra kıtlık baş göstermiş ve Yakup ve kabilesi oğlu Yusuf'un korumasında Mısır'a göçmüşlerdir. Firavun Mısır tahtına geçene kadar burada huzur içinde yaşamışlardır. MÖ XIII. Yüzyılda ise İsrailoğulları Musa'nın öncülüğünde Mısır esaretinden kurtulmuş ve ataları İbrahime'e vaat edilen topraklara yerleştirilmiştir (Aydın, 2018: 335).

2.8.1. Musa Dönemi

Eski Ahit'te ifade edildiği üzere Musa, İsrailoğulları için uzun yıllar önce ataları İbrahim'e verilen, İbrahim'den sonra diğer atalar İshak ve Yakup'ta tekrar eden ahdin ve bu ahit kapsamında seçilmelerinin sonucu olarak gönderilmiş bir kurtarıcıdır (Öztürk, 2010: 101). Yahudiliğe göre, Hz. Musa'nın en büyük peygamber kabul edilmesi, kavmine Yahve'nin mesajını getiren, kabilecilik anlayışından daha ilerlemiş hukuk ve adalet duygusunu aktaran yapısından kaynaklanmaktadır (Harman, 1995: 153).

M.Ö 1200 yıllarında hayatını sürdüren Musa, Yahudiliğin kurucusu sayılmaktadır. Bu sebeple bu dine Musevilik de denilmektedir (Kanatlı, 2011: 74). Tevrat'ta geçtiği üzere Musa, Levi kabilesinden Amram ve Yokebed'in oğludur. Mısırda dünyaya gelmiştir. Musa'nın Harun ve Miryam isminde iki kardeşi vardır (Harman, 2020).

Musa İsrailoğulları'nın zor bir dönemde olduğu ve doğan erkek çocuklarının öldürüldüğü bir dönemde dünyaya gelmiştir. Bu baskı zamanında Levili bir adam kendisi gibi Levili bir kadınla evlenmiş ve Musa doğmuştur. Annesi çocuğunu öldürülmekten kurtarmak için üç ay gizlemiş ve daha fazla gizleyemeyeceğini anlayınca hasır bir sepet içinde oğlunu Nil nehrine bırakmıştır. Kendisine Firavunun kızı ulaşmış ve onu himaye etmiştir. Böylece öldürülme emri olan erkek çocuk saraya prens olmuştur (Harman, 2020).

Çocukluğundan itibaren ilmi olarak donanımlı bir şekilde yetiştirilen Musa, kırk yaşında iken İsrailoğulları'nı ziyaret etmiştir. Bu ziyaret esnasında Mısırlı ve İbrani olan bir kişinin kavgasını ayırmak isterken yanlışlıkla Mısırlıyı öldürmüştür. Mısırlının bu durumu duyurması üzerine Firavun Musa'nın öldürülmesi emrini vermiştir. Bunun üzerine Musa Medyen'e kaçmıştır (Harman, 2020). Bu durum Eski Ahitte şu şekilde ifade edilmektedir:

“Kırk yaşını doldurunca Musa'nın yüreğinde öz kardeşleri İsrailoğulları'nın durumunu yakından görme arzusu doğdu. Onlardan birine haksızlık edildiğini gören Musa, onu savundu. Haksızlığı yapan Mısırlıyı öldürerek ezilenin öcünü aldı. ‘Kardeşlerim Tanrı'nın benim aracılığım ile kendilerini kurtaracağını anlarlar’ diye düşünüyordu. Ama onlar bunu anlamadılar. Ertesi gün Musa, kavga eden iki İbrani'yle karşılaşınca onları barıştırmak istedi. ‘Efendiler’ dedi, ‘Siz kardeşsiniz, niye birbirinize haksızlık ediyorsunuz? Ne var ki soydaşına haksızlık eden kişi Musa'yı yana iterek, ‘Kim seni başımıza yönetici ve yargıç atadı?’ dedi. ‘Yoksa dün Mısırlıyı öldürdüğün gibi beni de mi öldürmek istiyorsun?’ Bu söz üzerine Musa Midyan ülkesine kaçtı.’” (Elçilerin İşleri, 7: 23-29)

Musa Medyen'de iken Mısır Kralı başta olmak üzere kendisini öldürmek isteyenler ölmüştür. İsrailoğulları'na uygulanan baskı üzerine Allah onlara merhamet etmiştir. Musa kayınbabasının sürüsünü güderken Horev'e ulaştığında, Tanrı meleği ateşin içinden ona

görünmüştür. Musa'nın yaklaşması üzerine Tanrı kendisine seslenmiş ve peygamberliğini bildirmiştir. Bu durum eski ahitte şöyle izah edilmiştir:

“Kırk yıl geçtikten sonra Musa'ya, Sina Dağı'nın yakınlarındaki çölde, yanan bir çalının alevleri içinde bir melek görüldü. Musa gördüklerine şaşıtı. Daha yakından bakmak için yaklaştığında, Rab ona şöyle seslendi: ‘Senin atalarının Tanrısı, İbrahim’in, İshak’ın ve Yakup’un Tanrısı benim.’ Korkuyla titreyen Musa bakmaya cesaret edemedi. Sonra Rab, ‘Çarıklarını çıkar! Çünkü bastığın yer kutsal topraktır’ dedi. ‘Mısır’da halkıma yapılan baskıyı yakından gördüm, iniltilerini duydum ve onları kurtarmaya geldim. Şimdi gel, seni Mısır’a göndereceğim.’ “Bu Musa, ‘Kim seni yönetici ve yargıç atadı?’ diye reddettikleri Musa’ydı. Tanrı onu, çalıda kendisine görünen meleğin aracılığıyla yönetici ve kurtarıcı olarak gönderdi. Halkı Mısır’dan çıkararak, orada Kamış Denizi’nde ve kırk yıl boyunca çölde belirtiler ve harikalar yapan oydu. İsrailoğulları’na, ‘Tanrı size kendi kardeşlerinizin arasından benim gibi bir peygamber çıkaracak’ diyen Musa odur. Çöldeki topluluğun arasında yaşamış, Sina Dağı’nda kendisiyle konuşan melekle ve atalarımızla birlikte bulunmuş olan odur. Bize iletmek üzere yaşam dolu sözler aldı.” (Elçilerin İşleri, 7: 30-38)

Musa'nın bu durumdan ötürü endişelenmesi üzerine Rab kendisinin yanında olduğunu ona çeşitli mucizeler vererek gösterir. Musa'ya yardımcı olması için Harun'u da görevlendirir. Medyen'e dönen Musa, Sina Dağı'nda Harun ile buluşur. İsrailoğulları'nı yeni görevlerine inandıran Musa ve Harun, Tanrı'nın İsrailoğulları'nı serbest bırakması yönündeki isteğini Firavun'a ulaştırır. Firavun bu isteği reddeder ve İsrailoğulları'na baskıyı arttırır. Bunun üzerine İsrailoğulları Harun ve Musa'ya tepki gösterir.

Musa ve Harun, İlahi emir ile tekrar Firavundan İsrailoğulları'nı serbest bırakmalarını isteseler de Firavun bunu kabul etmez. Çeşitli mucizeler gösterilmesine rağmen fikri değişmeyen Firavun ve Mısır halkına on musibet isabet eder. Her musibetten sonra İsrailoğulları'nı serbest bırakacağını söyleyen Firavun, musibet geçince fikrinden vazgeçer. Firavun'un İsrailoğulları'nı salmasına sebep olan şeyse her ev de doğan ilk çocuğun ölümü olayıdır (Çıkış, 7: 1-12).

İsrailoğulları uzun yıllar yaşadıkları Mısır'dan çıkmak üzere yola koyulurlar. İlahi kaynaklı olarak sahil yolu yerine Kızıldeniz çölü güzergâhını tercih ederler. Diğer taraftan pişman olan Firavun da İsrailoğulları'na yetişir. Bu durum karşısında İsrailoğulları, Musa'ya sitem eder. Musa esasını Kızıldeniz'e doğru uzatınca yol oluşur. Bu yoldan İsrailoğulları geçerken Firavun ve ordusu suda boğulur.(Çıkış, 12: 1-14) Denizi aşarak Firavunu geride bırakan İsrailoğulları, Musa liderliğinde çölde üç gün susuz bir şekilde yürürler. Sonunda bir su kaynağı bulurlar fakat su acı olduğundan Musa'ya sitem ederler. Bunun üzerine Musa mucize gösterir ve su tatlı hale gelir (Çıkış, 15: 22-25).

İsrailoğulları Mısır'dan çıktıktan üç ay sonra Sina Dağı'na ulaşırlar (Çıkış, 19: 1). Tanrı, Musa'yı bu dağa çağırır. Musa bu dağda kırk gün oruçlu olarak kalır. Bu esnada kendisine on emrin içinde olduğu taş levhalar verilir. Musa, Sina Dağı'ndan döndüğünde kavminin yokluğunda taptığı altın buzağıyı parçalar. Ertesi gün Sina'ya gider ve kavminin bağışlamasını ister (Çıkış, 32: 30-35). Bunun üzerine İsrailoğulları affedilir. Musa tekrar Sina'ya çıkar ve İlahi emirleri alarak yemeden içmeden kırk gün dağda kalır. Bu sırada diğer emir ve yasaklarda kendisine bildirilir (Çıkış, 34: 27-28).

Musa, ikinci kırk günlük oruç zamanından sonra Sina Dağı'ndan iner. Tanrı ile bu esnada yüzyüze konuşmasından ötürü yüzü parlar (Çıkış, 34: 29). Daha sonra İsrailoğulları, Paran Çölü'ne göç ederler (Sayılar, 10: 11-28). Bu sırada Musa Kenan ili hakkında bilgi almak için bir heyet gönderir (Sayılar, 13: 1-14). İsrailoğulları vaat edilen topraklara göçmek istemeyince onlara o bölge kırk yıl yasaklanır ve bu zaman zarfında çölde kalırlar (Sayılar, 14: 34).

Çölde susuz kaldıkları esnada kayaya asa ile vurup su çıkınca Musa'nın kendinde bir güç görmesi üzerinde Tanrı onları vaat edilen topraklara girmekten men eder (Sayılar, 20: 2-12). Musa girmek için niyazda bulunsa da kabul edilmez (Tesniye, 3: 25). Mısırdan çıkışın kırkinci yılının on birinci ayında Musa, Sina sonrası gerçekleşen olayları izah eder ve yeni kanunları bildirir (Tesniye, 1: 1-4).

120 yaşına ulaşan Musa artık kendilerine liderlik yapamayacağını ve yerine Yeşu'yu bıraktığını söyler (Sayılar, 27: 16-23). Tevrat'ı ise Levililer'e teslim eder.

Sonrasında Nebo dağına çıkan Musa orada vefat eder. Tanrı tarafından Beytpeor'a defnedilir (Tesniye, 34: 1-8).

2.8.3. Musa Sonrası Dönem

Tevrat'ta nakledildiği üzere Musa vefat etmeden önce Tanrı'nın emri ile kendi yerine Yeşu'yu tayin etmiştir. Bunun üzerine Yeşu, Eriha şehrini ele geçirmiş ve ardından Kenan topraklarında pek çok halkla savaşmış ve galip gelmiştir. Ele geçirilen toprakları ise İsrailoğulları arasında paylaşmıştır. Yeşu vefat ettikten sonra İsrailoğulları'nın başında kral bulunmadığından dolayı halk, hakim ismiyle anılan önderler tarafından yönetilmiştir. Tanah'ın Hakimler kısmında anlatılan bu kısımdır. Hakim olarak anılan bu kişiler genel olarak, kriz döneminde ortaya çıkan, idareyi ele alan, İsrail halkına dış saldırılardan koruyan siyasi-askeri önderler olarak görülmüşlerdir (Meral, 2021: 22).

Tanah'a göre, Yeşu'nun ölümünün ardından İsrailoğulları Tanrı'nın izinden ayrılmış ve civarlarında bulunan İlahlara tapmaya başlamışlardır. Bununla beraber İsrailoğulları'nın düzenleri bozulmuş ve civar çevrelerin düşmanlıklarına maruz kalmışlardır. Hakimler kitabına göre, İsrailoğulları ne zaman Tanrı yolundan sapıp başka İlah edinseler bu tarz saldırılara maruz kalmışlardır. Bu durum İlahi bir ceza olarak nitelendirilmiştir. Hakim adı verilen bu kişiler ise tam bu durumlarda ortaya çıkmış ve halkı içinde bulunduğu bu durumdan kurtarmıştır. Hakimler yaşadığı sürece İsrailoğulları Tanrı yolunda devam etmiş olsa da Hakimlerin vefatından sonra tekrar başka İlahlara tapmaya devam etmişlerdir (Meral, 2021: 22).

Son Hakim olarak bilinen kişi Samuel'dir. Samuel aynı zamanda peygamber olarak bilinmektedir. Sık sık diğer milletlerin saldırılarına uğrayan İsrailoğulları Samuel'e giderek kendilerine uluslarını yönetecek bir kral atmasını istemiştir. Bunun üzerine Samuel, Tanrı'nın emri ile Saul'ü atamıştır. Saul'ün krallık yetkilerinin dışına çıkıp dini alanda da etkin olma çabası neticesinde Samuel ile arası açılmıştır. Samuel, Tanrı'nın emri ile Betlehem'e ulaşarak Davud'u meshetmiş ve Tanrı'nın kendisini kral seçtiğini söylemiştir. Bunun üzerine Saul, kendisine rakip olarak gördüğü Davud'u öldürmeye çalışmış fakat başarılı olamamıştır. Bu şekilde başarılı olamayan Saul, Davud'u kızı ile evlendirmiştir.

Davud can güvenliğinin olmadığını anlayınca da saraydan kaçmış ve diğer ülkelerden taraftar toplamıştır. Bu sırada ise dönemin peygamberi Samuel lmştr (Meral, 2021: 24).

Davud daha sonra Filistin topraklarına sığınmıştır. Bu sırada Saul vefat etmiştir. Bunun zerine Yahuda kabilesi Davud'u kral ilan etmiştir. Davud bu dönemde Kudüs' ele geçirmiş ve yönetim merkezi yapmıştır. Yaşlandığı sırada her ne kadar oğlu kral olmak istese de Davud, Süleyman'ı kral tayin etmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HRİSTİYANLIKTA PEYGAMBERLİK

3.1. Yeni Ahit'te Peygamber Yerine Kullanılan Kelimeler

3.1.1. Nebi Kelimesi (Prophet)

Yeni ahitte, peygamber kavramının karşılığı olarak gelen kavram nebi' dir (Matta, 3: 3; 13: 57; Markos, 8: 28; Luka, 11: 48-50; Yuhanna, 1: 45; 4: 44). Bu kavramın İngilizcedeki karşılığı ise prophet sözcüğüdür. Yeni Ahit'te "prophet" sözcüğüne 169 yerde rastlanmaktadır (Bozdağ, 1991: 18). Ayrıca Yeni Ahit'te kadın peygamberler içinde bu sözcük kullanılmıştır (Luka, 2: 36).

3.1.2. Işık Kelimesi (Light)

İngilizce "light" kelimesinden çevrilen bu kavram, Hz. İsa ile bağdaştırılmıştır. İnciller'de yer alan bazı ifadelerle göre, Hz. İsa kendisini ışık olarak tasvir etmektedir: "Ben dünyanın ışığıyım. Benim ardından gelen asla karanlıkta yürümez, yaşam ışığına sahip olur." (Yuhanna, 8: 12) "Bana iman eden kimse karanlıkta kalmasın diye dünyaya ışık olarak geldim." (Yuhanna, 12: 46) "Dünyada durduğum sürece dünyanın ışığı Ben'im." (Yuhanna, 9: 5)

İncil metinleri de göstermektedir ki Hz. İsa kendisinin karanlığı aydınlatmak amacıyla gönderildiğini belirtmektedir. Kendisini takip edenlerinde bu ışığın izinden gittiği sürece aydınlıkta kalacağını ifade etmektedir.

3.1.3. Tanrı'nın Kuzusu (Lamb Of God)

Tanrı kuzusu ifadesi Yeni Ahit'te Hz. İsa için kullanılmakta olup sadece Yuhanna İncili'nde yer almaktadır. Bu ifadenin geçtiği yerlerde Hz. İsa'ya "Tanrı kuzusu" şeklinde hitap eden ise Yahya'dır. Yahya onu gördüğünde "İşte dünyanın günahını ortadan kaldıran Tanrı Kuzusu!" (Yuhanna, 1: 29) diyerek seslenmiştir. Başka bir yerde ise öğrencilerine Hz. İsa'ya bakarak, "İşte Tanrı Kuzusu!" demiştir (Yuhanna, 1: 36).

3.1.4. Tanrı'nın Oğlu (Son Of God)

Geleneksel kilise bakımından İncil'de İsa'ya nispet edilen unvanlardan bir tanesi de ‘‘Tanrı Oğlu’’ ifadesidir. İncil yazarlarından pek çoğu bu unvanı kurtarıcıları olarak benimsedikleri İsa'yı Tanrılaştıran bir sıfat olarak kabul görmüşler, daha sonraki dönemlerde ise diğer yazarlar bu ifadeyi İsa'nın ‘‘Tanrı’’ olarak anılmasına kanıt olarak kabul etmişlerdir (Duygu, 2018: 157).

Hristiyanlık inancına göre, Tanrı nurdur; oğlu İsa ise onun oğludur (Küçük vd., 2017: 329). İnciller Tanrı İsa'dan bahsederken; ‘‘Sevgili Oğlum’’ diyerek hitap etmektedir (Matta, 17: 5; Markos, 9: 7). Tanrı'nın İsa'yı ‘‘oğul’’ olarak tanıtmışından ötürü, Hristiyanlar İsa'yı ‘‘Tanrı'nın Oğlu’’ olarak kabul etmektedirler. Yine İncil'de yer alan ifadelerde İsa, kendisini oğul, Tanrı'yı ise babası olarak nitelendirmektedir (Yuhanna, 10: 30-38). Başka bir pasajda ise Tanrı, İsa'ya ‘‘Sen benim oğlumsun, bugün sana baba oldum’’ demektedir (Mezmurlar, 2: 7).

3.1.5. Öğretmen (Teacher)

Yeni Ahit'te, Hz. İsa ‘‘öğretmen’’ olarak da nitelendirilmiştir: ‘‘O sırada din bilginlerinden biri ona yaklaşıp, ‘‘Öğretmenim’’ dedi.’’(Matta, 8: 19) Yine Eski Ahit'e bakıldığında, İsa'yı öğretmen olarak görenlerin sadece ona inananlar olmadığı görülmektedir. ona inmayanlar da kendisine o şekilde hitap etmişlerdir (Matta, 9: 11).

3.1.6. Mesih (Christ)

Hristiyanlar İsa için ‘‘Mesih’’ ifadesini sıkça kullanmaktadırlar. İsa'nın mesh sembolü olarak benimsenen ‘‘zeytin dalı’’ ise dirilişinin sembolüdür (Küçük vd., 2017: 334). İncillerde havarilerinde İsa'yı ‘‘Mesih’’ olarak tanıdığı görülmektedir. Nitekim bir keresinde İsa'nın ‘‘Ben kimim’’ sorusuna, havarilerden Simun Petrus, ‘‘Sen yaşayan Tanrı'nın Oğlu Mesih'sin.’’ şeklinde yanıt vermiştir. Bunun üzerine İsa, Simun'a vaatlerde bulunmuş ve öğrencilerini Mesih olduğunu kimseye söylememeleri noktasında uyarmıştır (Matta, 16: 15-20)

Yine İncil'in başka bir yerinde, baş kâhinin (Matta, 26: 63-64) İsa'ya "Tanrı'nın oğlu Mesih sen misin?" şeklinde soru yönelttiği, İsa'nın ise söylediği gibidir." şeklinde yanıt verdiği görülmektedir.

3.1.7. Tesellici (Counselor)

İncil'de yer alan bilgiye göre İsa kendisinden sonra gelecek bir yardımcıdan söz etmektedir. Gelecek olan yardımcının insanları gerçeğe yönlendireceğinden bahsetmektedir (Yuhanna, 16: 7-16). Bu yardımcının babadan geleceği ve insanlara her şeyi öğreteceği bilgisi de İncil'de yer almaktadır (Yuhanna, 14: 26).

3.1.8. İnsanoğlu

Yeni Ahit'te Hz. İsa için kullanılan bir diğer sözcük ise insanoğlu ifadesidir: "Ne var ki, İnsanoğlu'nun yeryüzünde günahları bağışlama yetkisinin olduğunu bilirsiniz diye." (Matta, 9: 6) "Çünkü insanoğlu Şabat Günü'nün de Rabb'idir." (Matta, 12: 8)

Buradan da anlaşıldığı üzere, Yeni Ahit'te "peygamber" yerine kullanılan sözcüklerden Nebi ve Tesellici kavramları haricindeki bütün nitelendirmeler Hz. İsa'ya özel olarak kullanılmıştır.

3.2. Yeni Ahit'e Göre Peygamberlik

İlahi dinlerin bütününde Tanrı mesajını vahiy aracılığıyla peygamberine ulaştırmaktadır. Hristiyan kutsal metinlerinde peygamberliği izah etmek için kullanılan başlıca sözcük "nabi/nebi"dir. Bu sözcük Latin kökenli dillere "prophet" veya "prophetes" şeklinde çevrilmiştir. Prophet, bir şeyi önceden haber veren, gelecekle ilgili kehanette bulunan kişiyi ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu tanım, Hristiyan yazarların peygamberliği "beşerî ve doğal bilgi vasıtasıyla bilinemeyecek olan gelecekteki bir olayın önceden haber verilmesi" şeklinde yorumlanmasına sebep olmuştur (Yavuz, 2018: 81).

Hristiyanlar, Kitab-ı Mukaddes'te zikredilen peygamberlere iman etmektedirler. Ayrıca Hristiyanlar, Hz. İsa'nın havarilerini ve Pavlus'u da peygamber olarak

görmektedirler. Gerek Havarilerin gerek Pavlus'un sözlerinin Rab Mesih tarafından kendilerine ulaştırıldığına inanırlar. Onlara göre, Peygamberliğin çalışma sonucu elde edilemeyeceğine ve sadece Kutsal Ruh aracılığıyla görevlendirme neticesinde elde edildiğini kabul etmektedirler (Çelik, 2005: 51).

Hristiyanlar, Yahudi inancını da kabul ettiklerinden , Yahudi geleneğinde görülen günahkâr, yalancı, düzenbaz peygamberlik inancını da sürdürmektedirler. Bu bakımdan denilebilir ki Hristiyanlıkta İslam geleneğindeki gibi bir peygamberlik inancı yoktur. Bunun sebebi ise Yahudilik ve İslam'da dinin insanlara ulaştıran ilk kişiler peygamberlerken Hristiyanlıkta dini ilk tebliğ eden insan kılığına bürünmüş bir Tanrı olmasıdır. Ayrıca Hristiyanlıkta peygamberlerin sıfatları ve görevlerinin olduğu sistematik bir peygamberlik inancı mevcut değildir. Bunun dışında kimin peygamber olup kimin olmadığı konusunda da netlik yoktur.

Yahudilik ve İslam inancında olduğu gibi Hristiyanlıkta da Tanrı'nın, peygamberleri vasıtasıyla insanlara ulaştığına inanılmaktadır. Hristiyanlık inancında bu durum en zirve noktada görülmektedir. Hristiyanlar, Hz. İsa ile kurtuluşun gerçekleşeceğini iddia etmektedirler. Bu sebepten kutsal kitaplarını "Yeni Ahit" olarak adlandırmışlardır.

3.2.1. Sinoptik İnciller'e Göre Peygamberlik

Matta, Markos ve Luka İncilleri, İsa'nın hayatını benzer şekilde aktarmalarından ötürü Kilise tarafından Kanonik İnciller olarak kabul edilmektedir. Sinoptik İnciller'de vahiy olgusu, ilk olarak Hz. İsa ile ilişkilendirilerek ele alınmaktadır. Hz. İsa, Tanrı Krallığı'nın haberini veren ve İlahi Kelâmı'nı öğreten kişi olarak anlatılmaktadır. Bunların dışında Sinoptik İncillerde Hz. İsa farklı isimlerle de anılmaktadır: Tanrı Oğlu (Matta, 4/3, 5; 26: 63-64), Mesih (Matta, 26: 63), insanoğlu (Matta, 8: 20; Markos, 2: 10), Dâvud oğlu (Matta, 1: 1; 15: 22), Meryem'in oğlu (Markos, 6: 3) ve Yusuf'un oğludur, (Matta, 13: 55) Hristiyan din adamları, İsa'nın Tanrı oğlu ve Mesih şeklinde vasıflandırılmalarından dolayı onun Tanrı olduğuna hüküm vermişlerdir. Ancak diğer adlandırmalarından dolayı onun beşeri yönüne de vurgu yapılmaktadır (Yavuz, 2018: 86).

Sinoptik İncillerde vahiy; İsa Mesih'in öğretisi, yani açıklamaları ve vaazları olarak tanımlanmaktadır. Bu durumun en temel sebebi ise Sinoptik İnciller'in İsa'nın hayatını merkeze alan bir biyografi kitabı özelliği taşımasıdır.

Hristiyanlıkta, Hz. İsa'nın peygamberliğinden ziyade, İlahlığı ve Mesihliği üzerinde daha fazla durulmaktadır. İsa'nın hayatı ve sözlerinin vahiy olarak benimsenmesinden dolayı peygamberden ziyade Tanrı olarak kabul edilmektedir. İsa, insan bedenine bürünmüş Tanrı'dır. İncillerin bazı bölümlerinde İsa'nın ulûhiyeti "Ben babadayım, baba da bendedir" (Yuhanna, 14: 11) gibi cümlelerle izah edilmektedir. İncillerin genelinde ise İsa Mesih, kendisi için peygamber sıfatı kullanmamasının yanında onun peygamberliğine işaret eden ifadelerde bulunabilmektedir. Bu duruma, İsa Mesih'in, Yeruşalim'de öleceğine dair yaptığı açıklama örnek olarak göstermek mümkündür. "Yine de bugün, yarın ve öbür gün yoluma devam etmeliyim. Çünkü bir peygamberin Yeruşalim'in dışında ölmesi düşünülemez" (Luka, 13: 33). Bu örnekte İsa Mesih açık bir şekilde kendisini peygamber olarak görmektedir (Kuzgun, 1996: 143).

3.2.2 Elçilerin İşleri'nde Peygamberlik

Elçilerin İşleri Kitabı'nda anlatıldığı biçimiyle, peygamberlik müessesesi Vaftizci Yahya ya da İsa Mesih'le sonlanmış sayılmamaktadır. Havarilerin haricinde İsa Mesih'in diğer talebeleri, havarilerin öğretileri ile yetişen öğrenciler ve İncil yazarları da vahiy olarak İncilleri yazdıkları için peygamber sayılmaktadır. Ayrıca Hristiyan inancında kadınların da peygamber olabileceğine inanılmaktadır.

İncillerin anlatımına göre, İsa Mesih, çarmıhta öldükten üç gün sonra dirilmiş ve kırk gün dünyada kalmıştır. İsa Mesih son buyruğunda, havarilerine İncil'i tüm dünyaya duyurmalarını söylemiştir (Matta, 28: 19; Markos, 16: 15; Luka, 24: 46-47). Sinoptik İnciller, İsa Mesih'in ilahi gerçekleri izah ettiğinden bahsederken; Elçilerin İşleri Kitabı, İsa Mesih'in göğe yükselişinin ardından havarilerin de onun görevini devam ettirmelerinden bahsetmektedir (Yavuz, 2018: 92). Bu bağlamda havarilerin vazifesi, İsa Mesih'in söylediklerine şahitlik etmek ve İncil'i halka duyurmaktır (Elçilerin İşleri, 10: 42, 5: 42, 18: 11). Buradan anlaşılmaktadır ki havariler, İsa'dan sonra tebliğ görevini üstlenmiş kişilerdir.

Hız. İsa'nın göğe yükselişinin ellinci gününde İsa'ya iman eden cemaatin tamamının üzerine Kutsal Ruh'un inmesi neticesinde hepsinin önceden bilmedikleri bir dille konuşmaları, Elçilerin İşleri Kitabı'nda peygamberlik olarak izah edilmiştir. Hagavos, (Elçilerin İşleri, 11: 27-28) Yahuda ve Silas, (Elçilerin İşleri, 15: 32) Kudüs'te bulunan fakir Hristiyan halka yardım etmek için seçilmiş olan Yediler'den (Elçilerin İşleri, 6:3) biri olan Müjdeci Philipus'un dört kızı gibi pek çok peygamber zikredilmiştir. Elçilerin İşleri kitabının yazarı peygamberliği, ismi geçen bu kişilere özel bir lütuf olarak zikretmemiştir. Aksine, Kutsal Ruh'u almak veya Kutsal Ruh'la dolu olmak, bütün Hristiyan cemaatinin sahip olabileceği halka açık bir imkân olarak görülmektedir (Yavuz, 2018: 93).

3.2.3. Pavlus'a Göre Peygamberlik

Pavlus'un vahiy düşüncesini açıklama noktasında gizem kelimesi oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir. Çünkü Pavlus, İsa'nın görünen kimliğinden ziyade, Mesih'in gizemi ile ilgilenmiştir. İsa'ya kadar geçen süreçte gizli ve sır olarak kalan gizem, Mesih'te açığa kavuşturulmuş ve gösterilmiştir. Bu gizem, İncil ve vaazlar vasıtasıyla milletlerin bilgisine arz edilmiştir. Ayrıca, bu gizem herkesten önce Kutsal Ruh'un etkisi altında bulunan havarilere ve peygamberlere vahyedilmiştir (Yavuz, 2018: 94).

Gizem, değişik süreçlerden geçerek vahyedilmektedir. Gizem ilk olarak niyet seviyesinde Tanrı'da gizlidir: “Tanrı'nın saklı bilgeliğinden gizemli biçimde söz ediyoruz. Zamanın başlangıcından önce Tanrı'nın bizim yüceliğimiz için belirlediği bu bilgeliği bu çağın önderlerinden hiçbiri anlamadı. Anlasalardı yüce Rabb'i çarmıha germezlerdi.” (1. Korintliler, 2: 7) İkinci aşamada, İsa Mesih'te ve İsa Mesih'in vasıtasıyla gerçekleşip zuhur eder: “Tanrı, duyurduğum Müjde ve İsa Mesih'le ilgili bildiri uyarınca, sonsuz çağlardan beri saklı tutulan sırrı açıklayan vahiy uyarınca sizi ruhça pekiştirecek güçtedir.” (Romalılar, 16: 25) Üçüncü aşamada, gizemle karşılaşanlar havariler ve peygamberlerdir: “Bu sır önceki kuşaklara açıkça bildirilmemişti. Şimdiyse Mesih'in kutsal elçilerine ve peygamberlerine Ruh aracılığıyla açıklanmış bulunuyor.” (Efesliler, 3: 5) Dördüncü ve son aşamada ise peygamberler ve havariler vasıtasıyla gizem tüm insanlara izah edilmiştir: “Her şeyi ayakları altına sererek O'na bağımlı kıldı. O'nu her şeyin

üzerinde baş olmak üzere kiliseye verdi. Kilise O'nun bedenidir, her yönden her şeyi dolduranın doluluğudur.” (Efesliler, 1: 22-23)

Pavlus'un öğretilerinden yola çıkılarak ilk dönem kilisesinde havarilerin, peygamberlerden üstün bir konuma yerleştirildiği anlaşılmaktadır. Pavlus'a göre, tüm havariler peygamberdir ancak tüm peygamberler havari değildir. Pavlus, havarilerin devamlı olarak görev yaptıklarını ileri sürmüştür. Peygamberler ise Kutsal Ruh'un etkisi altında olduğu müddetçe görev yapmışlardır (Yavuz, 2018: 99).

3.2.4.Yuhanna'ya Göre Peygamberlik

Yuhanna İncili ile Sinoptik İnciller arasında da üslup ve konular bakımından belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Yuhanna'nın değerlendirmesine göre, Musa'nın getirdiği vahiy şeriatı içermesine karşı İsa Mesih lütfu aracılık etmiştir (Yuhanna, 1: 17). İsa Mesih, Tanrı'nın Oğlu ve ete kemiğe bürünmüş hali olmasından ötürü, vahyin en üst halini insanlığa aktarmıştır. İsa Mesih'te somut bir hal alan Tanrı Kelamı, ezelde Tanrı ile beraber olup, onunla arasında sıkı bir ilişki vardır (Yavuz, 2018: 100). Tanrı'dan farklıdır ama onunla eşittir veya eşit bir statüye sahiptir. Bu ezeli kelam, İsa da bedenleşerek yaşamaya devam etmiştir (Yuhanna, 1: 14).

Sinoptik İnciller İsa'yı İncil'i vaaz eden, açıklayan ve öğreten kişi olarak tasvir ederken, Yuhanna “konuşan” ve “şahitlik eden” İsa figürü ortaya koymaktadır (Yavuz, 2018: 100). “Tanrı'yı hiçbir zaman hiç kimse görmedi. Baba'nın bağrında bulunan ve Tanrı olan biricik oğul onu tanıttı.” (Yuhanna, 1:18)

Sinoptik İncillerde vahyin kaynağı olarak Tanrı kabul edilmektedir. Melekler ve peygamberler ise vahyi insanlara ulaştıran araçlardır. Yuhanna'da ise vahyin kaynağı, konusu ve aracısı İsa Mesih olarak geçmektedir. Buna karşın Yuhanna, İsa Mesih'te ortaya çıkan vahyi, vahyin en mükemmel hali olarak kabul etse de vahiy süreci tamamlanmamıştır (Yavuz, 2018: 100). Bunun temel sebebi İsa Mesih'in kendisinden sonra bir yardımcının geleceğini haber vermesidir (Yuhanna, 14: 26).

3.3. Peygamberliğin Verilişi

Hristiyan kutsal metinlerinde geçen ifadeler göstermektedir ki Tanrı dilediği kulunu peygamber olarak seçmekte ve görevlendirmektedir. Kimse kendi isteği ile peygamber olamamaktadır: “Çünkü ben Tanrı’dan çıkıp geldim. Kendiliğimden gelmedim, beni o gönderdi.” (Yuhanna, 8: 42) “Ben onu tanırım. Çünkü ben ondanım, beni o gönderdi.” (Yuhanna, 7: 29) Bu ifadeler de gösteriyor ki Tanrı dilediği kulunu seçip peygamberlik ile vaziflendirmektedir. Bu noktada kulun cüz’i iradesi söz konusu değildir: “İnsan, kendisine gökten verilmedikçe hiçbir şey alamaz.” (Yuhanna, 3: 27)

Peygamberlerin görevi ise Tanrı’nın istediği şeyi gerçekleştirmektir: “Ben kendiliğimden hiçbir şey yapamam. İşittiğim gibi yargılarım ve benim yargım adildir. Çünkü amacım kendi istediğimi değil, beni gönderenin istediğini yapmaktır.” (Yuhanna, 5: 30) “... kendiliğimden hiçbir şey yapmadığımı, ama tıpkı Baba’nın bana öğrettiği gibi konuştuğumu anlayacaksınız.” (Yuhanna, 8: 28) “Öncelikle şunu bilin ki Kutsal Yazılar’daki hiçbir peygamberlik sözü kimsenin özel yorumu değildir. Çünkü hiçbir peygamberlik sözü insan isteğinden kaynaklanmadı. Kutsal Ruh tarafından yöneltilen insanlar Tanrı’nın sözlerini ilettiler.” (2.Petrus, 1: 20-21)

Yeni Ahit’te geçen ifadelerden de anlaşıldığı üzere seçilen kişinin kendi iradesi ile dilediğini yapması söz konusu değildir. Seçilmiş olan kişi, Tanrı’nın isteğini yerine getirmek ve Kutsal Ruh vasıtasıyla kendisine bildirileni kavmine iletmekle görevlendirilmiştir.

3.1.1.Peygamberlerin Bilgi Kaynağı: Vahiy

Hristiyan İnancına göre peygamberlerin bilgi kaynağı vahiydir. Peygamberler Tanrıdan aldıkları bilgileri insanlara ulaştırmaktadır: “Benim öğretim benim değil, beni gönderenindir.” (Yuhanna, 7/16) “Çünkü ben kendiliğimden konuşmadım. Beni gönderen Baba’nın kendisi ne söylemem ve ne konuşmam gerektiğini bana buyurdu.” (Yuhanna, 12: 49) Yeni Ahit’te yer alan bu ifadeler de göstermektedir ki peygamberlerin öğretisinin temel dayanağı vahiy yani Tanrı’dır.

Vahyin geliş şekilleri farklılık arz etmektedir:

İsa Mesih Vasıtasıyla Gelen Vahiy

Hristiyanlıkta vahiy en temelde Tanrı'nın kendisini Mesih İsa da izhar etmesi şeklinde anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Hristiyanlıktaki vahiy inancının temelini Tanrı'nın kendini İsa'da tecessüm etmesi oluşturmaktadır. Bu sebeple İsa Mesih'in kelamının, Tanrı kelamı olduğuna inanılmaktadır (Kuşçu ve Aydın, 2011: 191).

Hristiyan teologlar vahiy, Hristiyanlık öncesi vahiy ve İsa'da meydana gelen vahiy olmak üzere iki döneme ayırmaktadırlar. Hristiyanlık öncesi vahiyler de kendi içerisinde üç gruba ayrılmaktadır. Bunlar: ilk insanlara ulaştırılan vahiy, Atalar Dönemi (Patriyarkal) vahiy (İbrahim, İshak ve Yakup'a verilen vahiy) ve Musa'ya indirilen vahiyler şeklindedir (Yıldırım, 1988: 82). Hristiyanlar Musa'ya gönderilen vahyin ayrıcalığına dikkat çekse de İsa'nın vahiy alma aşamasındaki mevkiini daha üstün tutmaktadırlar (Muhammet Tarakçı, 2022: 104).

İncillerde yer alan ifadelerle göre İsa Mesih, peygamber olarak ifade edilmiş olsa da İsa kendisini efendinin oğluna benzetmiştir. Peygamberleri de hizmetkârlara benzetme yoluyla kendisini onlardan daha üstün tutmuştur:

“İsa onlara benzetmelerle konuşmaya başladı. “Adamın biri bağ dikti, çevresini çitle çevirdi, üzüm sıkmaq için bir çukur kazdı, bir de bekçi kulesi yaptı. Sonra bağı bağcılara kiralayıp yolculuğa çıktı. Mevsimi gelince bağın ürününden payına düşeni almak üzere bağcılara bir köle yolladı. Bağcılar köleyi yakalayıp dövdü ve eli boş gönderdi. Bağ sahibi bu kez onlara başka bir köle yolladı. Onu da başından yaralayıp aşağıladılar. Birini daha yolladı, onu öldürdüler. Daha birçok köle yolladı. Kimini dövüp kimini öldürdüler. Bağ sahibinin yanında tek kişi kaldı, o da sevgili oğluydu. ‘Oğlumu sayarlar’ diyerek bağcılara en son onu yolladı. Ama bağcılar birbirlerine, ‘Mirasçı budur, gelin onu öldürelim, miras bizim olur’ dediler. Böylece onu yakaladılar, öldürüp bağdan dışarı attılar. Bu durumda bağın sahibi ne yapacak? Gelip bağcılarını yok edecek, bağı da başkalarına verecek. Şu Kutsal Yazı'yı okumadınız

mı? Yapıcıların reddettiği taş, işte köşenin baş taşı oldu. Rabbin işidir bu, Gözümüzde harika bir iş!” (Markos, 12: 1-11)

Hristiyanlar vahiy ile alakalı yaptığı bir diğer tasnifte ise vahiy ikiye ayırmıştır: Birinci vahiy İbrahim, İshak, Yakup ve Musa gibi şahıslara indirilen vahiylerdir. Bu tarz vahiy, vahye muhatap olan şahsın maddî varlığından farklıdır. Tanrı'nın farklı tarzda hitap ettiği bu şahıslar, sadece vahiy esnasında Tanrı ile iletişim kurmuşlardır. Vahiy anında bu kişilerin iradeleri ortadan kalkmış, Tanrı'nın iradesi devreye girmiştir. İkinci tarzda gelen vahiyde ise vahiy ve vahyi alan şahsın maddî varlığı aynıdır. Bu tür vahyin tek örneği İsa'dır ve vahiy onun varlığı ile birdir. Birinci tarz vahiy, belirli bir zaman diliminde gelmekteyken, ikinci tarzda vahiy görevi, İsa'nın hayatının bütününe içine almaktadır.(Kuzgun, 1996: 128) Bu bağlamda denilebilir ki İsa'nın doğumu, mesajı, göğe yükselişi, çarmıha gerilmesi ve yeniden dirilişi vahiy niteliğindedir.

Vahiy ve insan ikilisindeki doğrudan karşılaşma İsa Mesih'te meydana gelmiştir. Tanrı, İsa'da cismani bir şekle bürünmüştür (Tarakçı, 2002: 187). Nitekim Yuhanna, İsa'nın şu şekilde konuştuğunu aktarmaktadır:

“Beni görmüş olan, Baba'yı görmüştür” (Yuhanna, 14: 9) “Yol da gerçek de yaşam da Ben'im. Ben aracı olmadıkça kimse Baba'ya gelemmez. Eğer beni tanımış olsaydınız, Babam'ı da tanırdınız. Artık O'nu tanıyorsunuz, Onu gördünüz.” Nitekim İncil ifadelerinde görüldüğü üzere İsa kendisini baba ile bir kabul etmektedir.

Melek Vasıtasıyla Gelen Vahiy

Melek sözcüğü İngilizce angel, Latince angelos veya aggelos sözcüğüne dayanmakta olup kelime kökü itibariyle haberci manasına gelmektedir. Melekler, Tanrı'yı övmek ve onun emirlerini yerine getirmek için yaratmış olduğu saf ruhlardır. Hristiyanlık inancında sadece vahiy getirmekle görevlendirilmiş bir vahiy meleği anlayışı yoktur. Meleklerle alakalı var olan öğretinin temel gayesi Mesih'in meleklerden, Mesih'in şeriatının da Musa şeriatından daha üst bir konumda olduğunu ispat etmektir. Bu temel öğretinin geliştiricisi ise Pavlus'tur (Erbaş, 2004: 39).

Hristiyanlıkta melekler Tanrı'nın elçisi kabul edilmektedirler. Peygamberlerle beraber diğer insanlara ilahi mesajı ulaştırmakla görevlidirler (Küçük vd., 2017: 332). Dinin emirleri, melekler vasıtasıyla bildirilen söz (İbraniler 2: 2) diye tanımlanmıştır ve bu söz melekler aracılığıyla peygamberlere ulaştırılmıştır (Elçilerin İşleri, 7: 53). Yani melekler, kutsal sözün taşıyıcısı konumunda kabul edilmektedir.

Yeni Ahit'e göre, melekler sadece peygamberlere değil normal insanlara da vahiy getirmişlerdir. Zekeriya'ya görünüp onunla konuşmuş (Luka, 1: 11-22); Meryem'e İsa isminde bir çocuğu olacağını müjdelemiş "Elizabet'in hamileliğinin altıncı ayında Tanrı, Melek Cebrael'i Celile'de bulunan Nasıra adlı kente, Davut'un soyundan Yusuf adındaki adamla nişanlı kıza gönderdi. Kızın adı Meryem'di. Onun yanına giren melek, "Selam, ey Tanrı'nın lütfuna erişen kız! Rab seninledir" dedi." (Luka, 1: 26-28) Bununla beraber Ahdi Cedid'de, İsa'nın melek aracılığıyla vahiy aldığına ilişkin bir cümleye rastlanılmamaktadır (Yavuz, 2018: 109).

Kutsal Ruh Vasıtasıyla Vahiy

Kutsal Ruh, Baba ile aynı cevher fakat ayrı mahiyet olarak benimsenmiştir. Kutsal Ruh iyi düşünceler verir; tövbe, dua ve niyaz öğretir. Kutsal Ruh'un sembolü beyaz güvercindir. Nitekim Kutsal Ruh İsa'nın vaftiz oluşu esnasında Tanrılığını ortaya çıkarmak için beyaz bir güvercin şeklinde O'nun üstüne konmuştur. İsa'nın, Kutsal Ruh aracılığıyla peygamberliğe başlamış olduğu görülmektedir (Küçük vd., 2017: 332) (Matta,3: 16-17; Markos, 1: 10-13).Yeni Ahit'e göre Kutsal Ruh, vahye aracı olmaktadır. Nitekim Zekeriya'nın Kutsal Ruh'la dolduktan sonra peygamberliğe başlaması (Luka, 1: 67) ve yine Elizabet'in kutsal ruhla dolarak bu görevi alması bu duruma örnek teşkil etmektedir (Luka, 1: 41-42).

Hz. İsa'dan sonra gelen Havariler ve diğer peygamberler de Kutsal Ruh vasıtasıyla yol almışlardır. Yeni Ahit'te Kutsal Ruh; havarilere ve peygamberlere olağanüstü şifa (Elçilerin İşleri, 4/5-12), Tanrı sözünü duyurma (Elçilerin İşleri, 4: 21; 2.Petrus, 1: 21), bilgece konuşma (1. Korintliler, 12: 8-10) gibi özellikler yüklemektedir (Barker, 1985: 29-31).

Yeni Ahitte geçen bazı ifadelere göre rüya, ryet, kura ve yaratma olayları Şeklinde de vahiy almak mümkündür: Nitekim Pavlus bir r'yette kendisine yardım etmesi için yalvaran Makedonyalı bir adam görmüş ve bu r'yeti Tanrı'nın kendilerinden Makedonya'ya gidip oradakilere İncil'i duyurmalarını istediği sonucuna varmıŐlardır. (Elçilerin İŞleri, 16: 9-10) Yine Matta İncil'inde geçen ifadeler, İsa'nın babalığı konumunda olan Yusuf'un, rüyasında Rabbin Meleği'nden birtakım ilahi bilgiler aldığından haber vermektedir (Matta, 1:20).

3.4. Peygamberliğin İspatı: Mucize

Ahdi Cedid'de mucize, insanın tecrübesini ve gücünü aŐan durumlar olarak algılanmaktadır. Tanrı mucizeyi ortaya çıkaran egemen gctr. Bu gücü sayesinde insanlık tarihine müdahale etmektedir (Bodenstein, 91).

Hristiyanlıkta doğrudan Tanrı'nın kudreti ve dilemesiyle iliŐkilendirilen mucize, Şahit olanların üzerinde hayret uyandırmanın ilerisinde Tanrı'nın varlığına, kudretine ve takdirine bağlı olan İlahi tezahürü ve buna Şahit olanların bilgilendirilmesini hedeflemektedir. Yeni Ahit'te mucize kelimesini ifade etmek için terata, dunameis ve semeia sözcükleri kullanılmaktadır. Terata mucizenin ortaya çıkardığı olağanüstü durumu, dunamais mucizeyi ortaya çıkartan gücü ve semeion ise mucizenin temel amacı olan delil olma vasfını belirtmektedir (Gürkan, 2020: 352).

İlahi dinlerin hepsinde peygamberlerin mucizelerle desteklendiği ortak kabul görmüş bir durumdur. Hz. İsa da aynı Şekilde insanları Tanrı'ya imana davet etmiştir. Bu esnada halk kendisinden görüp iman etmeleri için belirti istemişlerdir. İsa gösterilen mucizeleri yapanın kendisi değil Tanrı olduğunu ifade etmiştir (Yuhanna, 6: 30). Nitekim Tanrı mucizeler ile peygamberleri desteklemiştir.

Yeni Ahit'te İsa'nın peygamberliğini destekleyen bazı mucizeler Őunlardır: hastaları iyileştirme (Luka, 4: 38-40), ölüleri diriltme (Markos, 5: 35-43), suyun üstüne yürüme (Markos, 6: 47-48), fırtınayı dindirme (Matta, 8/23-27), görünmez olup tapınaktan ıkma(Yuhanna, 8: 59), beş ekmek ve iki balıkla halkı doyurma (Matta, 14: 13-21) gibi

mucizelerdir. Fakat Ahdi Cedid’de yer alan en önemli mucize, İsa’nın dirilmesi ve göğe yükselmesi hadisesidir (Gürkan, 2020: 352).

Yeni Ahit havarilere de mucizeyi nispet etmektedir. Nitekim İsa, havarilerine gittikleri yerde hastaları iyileştirmelerini ve ölüleri diriltmelerini emretmiştir (Matta, 10: 5-8). Hristiyanlık inancında mucizeyi gerçekleştiren tek güç Tanrıdır. Bu sebeple meleklerin ve azizlerin ortaya çıkardığı mucizelerde onlar sadece aracıdırlar. Bundan dolayı Ahdi Cedid’de mucize ile alakalı olarak “Tanrı’nın Parmağı” ve “Tanrı’nın Ruhü” ifadeleri yer almaktadır (Gürkan, 2020: 352). Nitekim mucize her ne kadar Tanrı’nın seçtiği kişide ortaya çıksa da bu durumun asıl müsebbibi Tanrı’dır. Peygamber olarak seçilen kişi, Tanrı’nın dilemesi sonucunda mucizesini ortaya çıkarmaktadır.

3.6. Peygamberlerin Özellikleri

Yeni Ahit’te peygamberler iki şekilde ele alınmaktadır: gerçek peygamberler ve yalancı peygamberler. Yeni Ahit’te yalancı peygamberler ifade edilirken peygamber kelimesinin önüne “yalancı” sıfatı konulduğu görülmektedir. (Elçilerin İşleri, 13: 6).

Gerçek Peygamberlerin Özellikleri:

- a. Peygamberleri gönderen Tanrı’dır. Peygamberliğin verilisinde peygamberlerin kendi iradeleri söz konusu değildir (Yuhanna, 3: 27; 5: 30; 7: 16, 29; 28: 28, 42).
- b. Tanrı dilediği kişi peygamber olarak seçmiştir. Bu kişinin sözlerinin kaynağı ise vahiydir (Matta, 3: 16-17; Yuhanna, 3: 34; 5: 30-32; 12: 49-50).
- c. Peygamberler mucizeler ile desteklenmiştir (Matta, 8: 2-3, Luka, 8: 40-56, Yuhanna, 11: 37-45).
- d. Peygamberlerin ilk vazifesi Tanrı’dan kendilerine gelen vahyi tebliğ etmeleridir (Matta, 5:17-18; 22: 15-46; Markos, 7: 8-14, Luka, 8: 44).
- e. Kadından da peygamber olmaktadır. Peygamberlikte cinsiyet farkı yoktur (Luka, 2: 36-37; 1.Korintliler, 11: 5).
- f. Peygamberler arasında üstünlük farkı vardır. Bir kısmı bir kısmında daha üstün kabul edilmektedir (Matta, 11: 11; Efesliler, 2: 20).

Yalancı Peygamberlerin Özellikleri:

- a. Sahte peygamberler Mesih karşıtıdır ve İsa'yı kabul etmezler (1. Yuhanna, 4: 1-3).
- b. Yalancı peygamberler, yanlış öğretiler yayarak çoğusunun yanlış yola sapmasına sebep olurlar (2. Petrus, 2: 1-3).
- c. Yalancı peygamberler, insanları peşlerinden sürüklemek için sapık sözler söylerler (Elçilerin İşleri, 20: 29-30).
- d. Sahte peygamberler, büyük belirtiler ve harikalar yapacaklardır (Matta, 24: 24, Markos, 13: 22).
- e. Yalancı peygamberler, kuzu postuna bürünen yırtıcı kurtlar olarak betimlenir. Bu sebeple denebilir ki iki yüzlüdürler ve dışarıdan bakınca tanınmaları güçtür (Matta, 7: 15).

3.6. Kadın Peygamberler

Hristiyanlıkta peygamberlik konusunda cinsiyet ayrımı söz konusu değildir. İster kadın ister erkek olsun Rab dilediği kişiyi peygamber olarak seçmektedir. Yeni Ahit'te ismi geçen iki kadın peygamber vardır: Anna ve İzebel (Luka, 2: 36; Vahiy, 2: 20). Anna, Fanuel'in kızıdır. Yedi yıl evlilikten sonra dul kalmıştır. Gece gündüz Tanrı'ya ibadet ile meşgul olduğu ve çok yaşlı biri olduğundan bahsedilmektedir. İzebel hakkında ise kendini peygamber olarak tanıttığı ve insanları kötü yola düşürdüğünden bahsedilmektedir. Bunların dışındaki kadın peygamberlerden isim verilmeksizin bahsedilmektedir (Elçilerin İşleri, 21: 9). Yeni Ahit'te kadın peygamberler hakkında çok geniş bir muhteva ve bilgi mevcut değildir.

3.7. İsa ve Peygamberlik İlişkisi

Hristiyan öğretilerinde Hz. İsa oldukça önemli yer teşkil etmektedir. Nitekim bu inanç, Tanrı'nın oğlu olarak benimsenen İsa'yı onun yanı başına konumlandırmaktadır (Challaye, 1994: 190). İsa'nın bu şekilde konumlandırılmasının sebebi ise Hristiyanların öğretilerinin temelini teşkil eden, insanlığın kurtuluşunun İsa'ya bağlı olduğu yönündeki inanıştır. İnsanlık için kendini feda eden İsa, kurtuluşun odak noktasındadır. Geleneksel inanca göre, insanların kurtulması için onun bedenini temsil eden kiliseye uyulmak zorundadır (Adam, 1998: 358).

Hristiyanlığın ilk dönemlerinde İsa figürü ile alakalı üç görüş bulunmaktadır. Birinci görüş, Filistinli Hristiyan Yahudilere ait olan, İsa'nın kurtarıcı bir Mesih olduğudur. Gnostik Yahudilere göre İsa, dünyadaki iyi-kötü ikilemi içerisinde iyi tarafta yer alan ruhsal bir konuma sahiptir. Son olarak Pavlusçu yaklaşım gelmektedir. Bu yaklaşıma göre İsa insanlığı günahattan kurtarmak için kendini feda etmiş bir kurtarıcıdır (Campbell, 1995: 315-318).

Hz. İsa'dan sonraki dönem baz alınarak yapılan bir tanıma göre peygamber, ölüp dirilen İsa'nın ruhunun tesiri ile İsa'nın söz ve fiillerini ifade eden ve hayata geçiren kişidir. İlk dönem Hristiyanlık inancında ise “Aldığı anlık ilhamla Tanrı'nın, ölümden dirilmiş İsa'nın veya Kutsal Ruh'un sözcülüğünü yapan, edindiği kehanetleri Hristiyan toplumuna veya bu topluluğun bir temsilcisi olarak tüm insanlara iletme zorunluluğu hisseden kişidir.”(Tarakçı, 2018: 81)

İncil metinlerinde Hz. İsa peygamberliğini şu sözlerle dile getirmektedir: “Ben İsrailoğulları'nın kayıp koyunlarını toplamak üzere gönderildim.” Burada görevinin Musa'nın tebliğini kabul etmeyenleri ve söylediklerini yerine getirmeyenleri yeniden Musa'nın tebliğ ettiği dine davet etmek olduğunu dile getirmektedir (Deniz, 2011: 193).

Hz. İsa'nın Tanrı olarak addedilmesinde İncillerdeki mucizelere yönelik yaptığı açıklamalardan kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra İncillerde Tanrı'nın İsa'da birçok mucize gerçekleştirdiği beyanları yer almaktadır. Petrus'un Pentekost'ta yaptığı konuşma bu anlayışı desteklemektedir (Avcı, 2000: 259). “Nasıralı İsa, aranızda iken Tanrı onun vasıtasıyla kudretli işler, harikalar ve alametler yapmak suretiyle onu tasdik etmiştir.” (Resullerin İşleri, 2: 22)

3.7.1. Hz. İsa'nın Doğumu

Hz. İsa Filistin bölgesinde dünyaya gelmiştir. Hristiyanlar bu dünyaya gelişi miladi takvimin başlangıcı olarak kabul etmektedirler. Hz. İsa'nın bakire olan Meryem'den babasız bir şekilde dünyaya geldiği İncil ve Kur'an'da ortak kabul görmüş bir olgudur. İncil'de yer alan bilgiye göre Cebrael, o zamanlar nişanlı olan Hz. Meryem'e gelerek bir mucize olarak hamile kalacağını ve bir erkek bebek dünyaya getireceğini söylemiştir.

Meryem bu duruma şaşırıp nasıl olacağını sorunca da bunu gerçekleştirmenin Allah'a kolay olduğunu belirtmiş ve Hz. Meryem hamile kalmıştır. Bu durumu öğrenen nişanlısı Yusuf, onu terk etmek isteyince rüyasında bir meleğin kendisine şöyle dediği rivayet olunmuştur: “Sen, Davud oğlu Yusuf, Meryem’i kendine karı olarak almaktan korkma çünkü kendisinde doğmuş olan Ruhülkudüs'dendir. Ve bir oğul doğuracaktır ve onun adını İsa koyacaksın çünkü kavmini günahlarından kurtaracak olan odur.” Bu olaydan sonra Yusuf, Hz. Meryem’i terk etmemiş, aksine onu koruması altına almıştır (Sönmez, 2002: 142-144).

Hz. Meryem’in Hz. İsa’ya hamile kalışı İncil ve Kur’an-ı Kerim de paralellik arz etmektedir. Kur’an anlatımına göre, Hz. Meryem inzivaya çekildiği sırada Cebrail kendisine insan suretinde gelmiştir. Korkuya kapılan Hz. Meryem kendisinden korktuğunu belirtince Melek kendisinin Allah’ın elçisi olduğunu ve erkek bir evlat doğuracağını haber vermiştir. Meryem kendisine kimse dokunmadığını ve bunun nasıl olacağını sorunca da melek bunun Allah için kolay olduğunu söylemiş ve Hz. Meryem hamile kalmıştır (Sönmez, 2002: 145-146).

3.7.2. Çarmıh Hadisesi ve İsa’nın Vefatı

Farsça bir kelime olan çarmıh, “dört çivi” manasına gelmektedir. Biri yatay diğeri dikey bulunan haç şeklindeki darağacını ifade etmektedir (Güzeldal, 2021: 69). Hristiyan inancına göre, çarmıha gerilen Hz. İsa, Tanrı’nın oğludur. Hz. İsa çarmıhtan sonra ölmüş ve üç gün sonra yeniden dirilip, göğe yükselmiştir. Çarmıh hadisesinden dört İncil’de de bahsedilmektedir. Hz. İsa öldürüleceğini ve yeniden dirileceğini havarilerine haber vermektedir. Yuhanna İncili’nde bulunmayıp Sinoptik İncillerde yer verilen bu bilgiye göre Hz. İsa öğrencilerine şunu söylemektedir:

“Şimdi Kudüs’e gidiyoruz. İnsanoğlu, baş hahamların ve din bilginlerinin eline teslim edilecek, onlar da onu ölüm cezasına çarptıracaklar. Onunla alay etmeleri, kamçılıyıp çarmıha germeleri için onu öteki uluslara teslim edecekler. Ne var ki o üçüncü günde dirilecek.” (Güzeldal, 2021: 70)

Kur’an- Kerimde ise çarmıh hadisesi şöyle açıklanmaktadır:

“Ve ‘Allah elçisi Meryem oğlu İsa’yı öldürdük’ demeleri yüzünden (onları lanetledik). Hâlbuki onu ne öldürdüler ne de çarmıha gerdiler; fakat (öldürdükleri) onlara İsa gibi gösterildi. Onun hakkında ihtilafa düşenler bundan dolayı tam bir kararsızlık içindedirler, bu hususta zanna uymak dışında hiçbir (sağlam) bilgileri yoktur ve kesin olarak onu öldürmediler.” (Nisa, 4: 157)

Hristiyan öğretilerinde İsa’nın çarmıha gerilerek öldürüldüğü kabul edilse de İslam inancında, çarmıhtaki kişinin orada bulunanlara İsa gibi gösterildiği inancı kabul görülmektedir.

Sinoptik İncillerde ifade edildiğine göre Hz. İsa Galile’den Kudüs’e dönüyorken tutuklanmış, yargılanmış ve o dönemin valisi Pontus Pilatus tarafından idam cezasına çarptırılmış ve çarmıha gerilmiştir. Sinoptik İncillere göre çarmıha gerilme hadisesi esnasında acı çekince “Baba, baba, beni neden terk ettin” diyerek vefat etmiş ve üç gün sonra tekrar canlanmıştır. Bir süre havarileri ile yaşamış ve daha sonra ilahi güç tarafından göğe yükseltilmiştir. Her ne kadar Hristiyanlar arasında yaygın olarak bu görüş benimsenmiş olsa da bu görüşü kabul etmeyen Hristiyanlar da mevcuttur (Güzeldal, 2021: 66).

Özetle İsa Mesih, Nasıra şehrinde babasız bir şekilde doğmuş bir Yahudidir. Yetişkinlik çağına kadar bu kasabada yaşayan İsa, yetişkin olduktan sonra Vaftizci Yahya tarafından Ürdün Nehri’nde vaftiz edilmiştir. Yahya’nın vefatından sonra onun yerine İsa geçmiş ve insanları Tanrı’ya tövbe etmeye davet etmiştir. Otuzlu yaşlarda Kudüs’e giden İsa, burada bazı karışıklıklara sebep olmuş ve Romalı idarecilerin tepkisini çekmiştir. Bunun üzerine yakalanan İsa, çarmıh cezasına çarptırılıp idam edilmiştir (Aydın, 2021: 38).

3.7.3. İsa’nın Görevlendirilişi ve Tebliği

Hz. İsa Filistin bölgesinde Yahudi bir toplumda yaşantısını sürdürmüştür. Toplum; köylü, çiftçi, memur ve din adamlarından oluşmaktaydı. Filistin toprakları Kudüs, Samariye ve karma nüfusa sahip, orta halli ve gösterişten uzak insanların yaşadığı Galile

bölgesinden oluşmaktaydı. Filistin bölgesinin çoğunluğu tek Tanrı inancına sahipken bir kısmı da putperestliği benimsemişti (Sönmez, 2002: 152).

Hz. İsa zamanında Filistin toprakları Roma İmparatorluğunun boyunduruğu altında bulunmaktaydı. Bu durum Yahudileri rahatsız etmekteydi. Yahudiler bu rahatsızlıklarını isyan ederek göstermekteydi. Dini açıdan da fıkhi konuların tartışıldığı ve Yahudilerde mezhepleşme faaliyetlerinin zuhur ettiği bir dönemdi. Mezhepleşme ile beraber Yahudilerdeki samimi dindarlık ortadan kalkmaya başlamıştı. Bu sorunlar toplumun üst kesimlerini ahlaken çöküntüye sevk etti. Bununla beraber zayıf ve güçsüz kimseler ezilmeye başladı. Bu durum halkı Tanrı'nın kendilerini kurtarması için bir Mesih göndereceği beklentisine itti (Sönmez, 2002: 153).

Hz. İsa tebliğ faaliyetine otuz yaşından sonra başlamıştır.(Erbaş, 20) İncillerde belirtildiğine göre, Hz. İsa tebliğ faaliyetine başlamadan evvel Vaftizci Yahya ortaya çıkmış. Vaftizci Yahya insanları günahlardan temizlemek için tövbeye davet etmiş. Tövbe edenleri Erden Irmağı'nda vaftiz etmiştir. Bu faaliyeti esnasında beklenen Mesih'in kendisi olmadığını fakat onun da geleceğini söylemiştir. Vaftizci Yahya tebliğ faaliyetine devam ederken Hz. İsa Erden ırmağına gelmiştir fakat Vaftizci Yahya onun üstün olduğunu söylemiş ve vaftizden kaçınmıştır. İsa durumdan ötürü nehre kendisi girmiş ve vaftiz olmuştur. Tam sudan çıktığı esnada Kutsal Ruh gökten inerek onun omuzlarına konmuştur. Tam bu esnada gökten “Sen benim sevgili oğlumsun, senden razıyım” şeklinde bir ses duyulmuştur. “Vakit tamam oldu ve Allah'ın meleketu yakındır; Tövbe edin ve İncil'e iman eyleyin” seslenişi ile İsa'nın vazifeye başladığına dikkat çekilmiştir (Sönmez, 2002: 153-155). İncillere göre, vaftiz edilen İsa bu işin ardından çöle giderek orada kırk gün oruç tutarak inzivaya çekilir(Aydın, 2021: 41).

Hz. İsa tebliğ görevine Kefernahum'da başlamış, Nasıra'da devam etmiştir. Fakat statüsünden ötürü Nasıralılar tarafından kabul görmemiştir. Bu sebeple Kefernahum'a geri dönmüştür. İsa, kabul edilmeyişini şu sözlerle beyan etmiştir: “Hiçbir peygamber kendi köyünde kabul görmez.” Aynı lafız Sinoptik İncillerde de yer almaktadır. “Hiçbir hekim kendi tanıyanlarına şifa vermez.” Hz. İsa tebliğ yaptığı ilk dönemlerde Yahudi din adamlarının eleştirilerine maruz kalmıştır. Bu da Hz. İsa'yı tebliğini halktan insanlara ulaştırmaya itmiştir. Yahudi din adamları halktan bazı kişileri günahkâr olarak

vasıflandırdıkları için Hz. İsa'nın bunlarla görüşmesini de günahkârlarla bir olması olarak görüp onu bu noktada da tenkit etmişlerdir. İncillerden anlaşıldığı üzere Hz. İsa mesajını toplumun alt kısımlarına, yoksul, kimsesiz, hasta ve çaresiz insanlara ulaştırmış; yanı sıra konuşmalarıyla dini ve siyasi otoritelere karşı koymuştur (Sönmez, 2002: 155-156).

Hz. İsa, İsrailoğulları'nı doğru yola iletmek için Allah tarafından görevlendirilmiş bir peygamberdir. Hristiyan teologların kendisine addettiği teslis inancı, O'nun kendisinin emrettiği bir inanış değildir. II. Asırdan sonra gelişen bazı görüşlerin etkisiyle Pavlus tarafından Hristiyan teolojiye eklenen bir inanç olarak kabul edilmektedir. Bu inanış kabul görmemiş olup 325 İznik, 431 Efes ve 451 Kadıköy konsillerinde bu konu ele alınmıştır. Netice olarak Hz. İsa'nın insani ve ilahi iki yönlü olduğu kararına varılmıştır (Kaya, 2004: 38).

Hristiyanlık inanışına göre, Hz. İsa hem Tanrı hem de oğuldur. Hristiyan teolojiye göre İsa'da hem ilahlık hem insanlık tabiatı ortak olarak mevcuttur. İncillerde ifade edildiği üzere Hz. İsa, Hz. Meryem tarafından dünyaya getirilmiştir. Bu durum kutsal kitapta şöyle ifade edilmiştir:

“İsa Mesih'in doğumu şöyle oldu: Annesi Meryem, Yusuf'la nişanlıydı. Ama birlikte olmalarından önce Meryem'in Kutsal Ruh 'tan gebe olduğu anlaşıldı.”(Matta, 1: 18)
“Yakup Meryem'in kocası Yusuf'un babasıydı. Meryem'den Mesih diye tanınan İsa doğdu” (Matta 1: 16)

“Bütün baş kâhinleri ve halkın din bilginlerini toplayarak onlara Mesih'in nerede doğacağını sordu.” (Matta 2: 4)

Hz. İsa Allah'ın mucizesi olarak Hz. Meryem aracılığıyla dünyaya gelmiştir. Doğumunda ne Meryem'in ne de İsa'nın bir etkisi olmuştur. Allah Teala ilahi kudretiyle İsa'yı babasız bir şekilde var etmiştir.

3.7.4. Kul ve Peygamber Olarak İsa

İlahi dinlerin temelini aşkın bir varlık ve onun seçtiği peygamber inancı oluşturmaktadır. Allah Teala insanlar içinden seçtiği peygamberine iletişim aracı olarak

vahiy göndermektedir. Peygamberler kendilerine gönderilen kitapları kavmine izah ederek onları kurtuluşa davet etmektedir. Hz. İsa da bu peygamberlerden olup kendisine İncil kutsal kitabı indirilmiştir. İncil, Hz. İsa'nın peygamberliğinin en büyük delillerindendir. İncillerde Tanrı'nın varlığı ve Hz. İsa'nın peygamberliğini ifade eden şu sözler mevcuttur:

“Dinle ey İsrail! Tanrınız Rab bir olan Rab'dır.” (Markos, 12: 29)

“Siz Rab diye çağırılmayın. Zira sizin Rabbiniz birdir.” (Matta, 23: 8)

“O gün saat hakkında ne göklerin melekleri ne de Oğul, yalnız Baba'dan başka kimse bir şey bilmez.” (Matta, 24: 36)

“İbrahim, İshak ve Yakup'un Allah'ı kendi kulu İsa'yı ta'zim etti” (Matta, 1: 1)

Diğer taraftan İslamiyet'te kabul görmeyen çarmıh hadisesinde Hz. İsa'nın; “Allah'ım Allah'ım beni niçin terk ettin” (Matta, 15: 24) demesi kul olarak acziyetini göstermektedir (Kaya, 2004: 41).

İncillerde Hz. İsa'nın durumu şu şekilde ele alınmaktadır:

“İşte kulum, O'nu ben seçtim. Gönlümün hoşnut olduğu sevgili kulum O'dur. Ruhumu Onun üzerine koyacağım, O da adaleti uluslara bildirecek.” (Matta, 12: 17-18)

“Ama O bana, ‘Sakın yapma!’ dedi. ‘Ben senin, peygamber kardeşlerin ve bu kitabın sözlerine uyanlar gibi bir Tanrı kuluyum. Tanrı'ya tap!’” (Vahiy 22: 9)

“İsa Yeruslaim'in girdiği zaman bütün kent, ‘Bu kimdir?’ diyerek çalkandı. Kalabalıklar, ‘Bu, Celile'nin Nasıra Kenti'nden Peygamber İsa'dır’” diyordu.” (Matta, 21: 10-11)

“Size doğrusunu söyleyeyim” diye devam etti İsa, “Hiçbir peygamber kendi memleketinde kabul görmez.” (Luka, 4: 24; Matta, 13: 57; Markos, 6: 4)

“Sen de ey çocuk, Yüceler Yücesi ‘nin peygamberi diye anılacaksın. Rabb’in yollarını hazırlamak üzere önünden gidecek ve O'nun halkına, günahlarının bağışlanmasıyla kurtulacaklarını bildireceksin.” (Luka, 1: 76-77)

“Ben Rabb’in kuluyum” dedi Meryem, “Bana dediğin gibi olsun.” Bundan sonra melek onun yanından ayrıldı.” (Luka, 1: 38)

“Tanrı, sizleri kötü yollarınızdan döndürüp kutsamak için kulunu ortaya çıkarıp önce size gönderdi.” (Elçilerin İşleri, 3: 26)

“Yahudiler’in kurduğu düzenlerden çektiğim sıkıntıların ortasında Rabb’e tam bir alçak gönüllülükle, gözyaşları içinde kulluk ettim.” (Elçilerin İşleri, 20: 19)

“Yahudiler’in Nikodim adlı bir önderi vardı. Farisilerden olan bu adam bir gece İsa’ya gelerek, senin Tanrı’dan gelmiş bir öğretmen olduğunu biliyoruz. Çünkü Tanrı yardımı olmadan kimse senin yaptığın bu mucizeleri yapamaz” dedi. (Yuhanna, 3: 1-2) İncillerden alınmış bu kesitler Hz. İsa’nın kul ve peygamberliğine işaret etmektedir.

Peygamberler Allah tarafından kendilerine gönderilen şeriatı onaylayıp kendisinden önceki şeriatı ve peygamberleri de tasdik etmişlerdir. Hz. İsa’da bu peygamberlerden bir tanesidir: (Kaya, 2004: 41)“Bununla birlikte, sana şunu itiraf edeyim ki kendilerinin tarikat dedikleri yolun bir izleyicisi olarak atalarımızın Tanrısına kulluk ediyorum. Kutsal Yasa’da ve peygamberlerin kitaplarında yazılı her şeye inanıyorum.” (Elçilerin İşleri, 24: 14) şeklindeki sözü ve aynı şekilde “Kutsal Yasa’yı, ya da peygamberlerin sözlerini geçersiz kılmak için geldiğimi sanmayın. Ben geçersiz kılmaya değil tamamlamaya geldim.” (Matta.5: 17) şeklindeki beyanı onun bu özelliğini ortaya koymaktadır. “Ona tapınmak üzere ayaklarına kapandım. Ama o, ‘Sakın yapma!’ dedi. “Ben de senin ve İsa’ya tanıklığını sürdüren kardeşlerin gibi bir Tanrı kuluyum. Tanrı’ya tap! Çünkü İsa’ya tanıklık, peygamberlik ruhunun özüdür.” (Vahiy, 19: 10)

İncil’de yer alan ifadeye göre; Hz. İsa kendisinin yaratılan bir varlık olduğunu, taati hak edenin ise kendisi dahil her şeyi yaratan yaratıcı olduğunu beyan etmektedir (Kaya, 2004: 45).

3.7.5. İsa ve Mesajı

Hız. İsa, Allah tarafından Yahudi kavmine gönderilmiş bir peygamberdir. Nitekim bu durumu kendisi şöyle ifade etmektedir: “Ben İsrail evinin kaybolmuş koyunlarından başkasına gönderilmedim.” Burada kendisinin görevlendirilmiş bir elçi olduğunu ve havarilerine de Yahudiler dışındaki milletlere tebliğ faaliyeti gerçekleştirmemelerini vurgulamaktadır.

Kur’an da ise Hız. İsa’nın kendinden önceki peygamber olan Hız. Musa’nın emirlerini tasdikçi olarak gönderildiğine işaret edilmektedir. İsa-Masih tebliğ faaliyetlerini yaparken küçük bölgeleri tercih etmiştir. İnsanları mutlak son konusunda uyarmış ve bir olan Tanrı’ya iman etmeye davet etmiştir. “Zaman doldu. Tanrı’nın egemenliği yakındır. Günahlarınızdan vazgeçin ve bu mesaja inanın.” (Markos, 1: 14-15) Buradan anlaşıldığı üzere İsa-Masih insanları günahlarından af dilemeye ve Tanrının egemenliğine uygun bir hale getirmeyi hedef edinmiş bir peygamberdir. İsa-Masih, getirilen şeriatı zahirin dışına taşıyıp içselleştirmek gerektirdiğini vurgulamaktadır. Ayrıca İsa Mesih, mesajını tüm insanlar kolaylıkla anlasın diye kıssa ağırlıklı bir şekilde insanlara tebliğ etmiştir (Aydın, 2018: 412-413).

O, insanları gelecek olan son konusunda uyarmış ve “Tanrısal Krallığa” davet etmiştir. İsa, insanları günahlarından tövbe ederek Tanrı’ya yönelmeye davet etmiştir. İsa Mesih tebliğini açıklarken sözlü anlatımın yanında kendisi rol model olarak muhataplarına aktarmıştır (Aydın, 2021: 43). Ona göre egemenlik elbette gelecektir fakat öncesinden insanların buna uygun bir toplum haline gelmeleri gerekmektedir (Aydın, 2018: 411-412).

Yaşadığı süre boyunca başta Yahudi toplumu olmak üzere, bütün insanlara ilahi buyruğu ulaştırmakla görevlendirilmiş olan Hız. İsa, vefatından sonra başta Pavlus ve ona inanan ilk Hristiyan grup tarafından bütün insanlığı kurtaracak olan “Oğul Tanrı” olarak kabul edilmiştir. Asli günahın temizlenmesinin tek yolunun İsa’nın çarmıhta öldürülerek kendini insanlar için feda etmesi görülmüştür. Bu durum ise Yahudi peygamberi olarak gönderilen İsa’nın, insanlar tarafından tanrılaşdırılmasına sebep olmuştur. Bu durumda şuan ki Hristiyanlığın temelini atan Pavlus’un yaklaşımı da etkili olmuştur (Aydın, 2018: 415).

Bütün dinlerin temelini tevhid inancı oluşturmaktadır. Her ne kadar temeli tevhid oluştursa da peygamberler gönderildikleri toplumun durumuna göre mesajlarının muhtevasını belirlemişlerdir. Hz. İsa'nın mesajının muhtevasının temelinde ise "sevgi" yatmaktadır. Bunun sebebi ise Hz.İsa'nın gönderildiği toplumun tamamen dinden yozlaşmış olmasıdır. Bu yozlaşmanın sebebi ise ilahi bilginin kendisinde olduğunu iddia eden din adamları sebebiyledir. Bu din bilginleri iki grupta ele alınmaktadır: 1. Sadukiler, 2. Ferisiler.

Sadukiler, Yahudiler arasında dışa dönmeye meyilli grubu oluşturmaktadır. Bu grup kendi çıkarlarını korumak için işgalci güçler ile iyi ilişkiler sürdürmüşlerdir. Onların gözünden düşmemek için Yunan medeniyeti ile savaşmamış, bilakis onlara karşı iyi davranışlar sergilemeye özen göstermişlerdir. İman noktasında ise ölümden sonra dirilmeyi, meleklerin varlığını, ruhun ebediliğini reddetmektedirler. Maddi çıkar gözetmeyi sevmelerinden ötürü halk içinde benimsenmemişlerdir.

Ferisiler, bazı Yahudilerin Helen kültürünü benimsemeleri, hoş görmeleri ve saymalarına tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu grup Museviliği bozmadan yaşatmayı hedeflemektedir. Bu grubun bu durumu zamanla onların kendileri diğer gruplardan üstün görmelerine sebebiyet vermiştir. Bu noktada ise Hz. İsa'nın eleştirisine maruz kalmışlardır. Bu noktada Hz. İsa şöyle benzetme yapmıştır:

"Biri Ferisi, öbürü vergi görevlisi iki kişi dua etmek üzere tapınağa çıkmış. Ferisi ayakta dikilip kendine şöyle dua etmiş: "Tanrım, diğer insanlar gibi soyguncu, hak yiyici ve zina edici olmadığım için, hatta şu vergi görevlisi gibi olmadığım için sana şükrederim. Haftada iki gün oruç tutuyor, bütün kazancımın ondalığını veriyorum". Vergi görevlisi ise uzakta durmuş, gözlerini göğe doğru kaldırmak bile istemiyor, ancak göğsünü döverek, "Tanrım, ben günahkara merhamet et" diyormuş. Size şunu söyleyeyim, Ferisi'den çok bu adam aklanmış olarak evine dönmüş. Çünkü kendini yücelten herkes alçaltılacak, kendini alçaltan ise yüceltecektir."

Ferisilerin bir diğer özelliği ise ayrıntıya fazla takılmaları olmuştur. Bu onların dini yaşamalarında gereksiz ayrıntılarda bozulup dinin özünden uzaklaşmalarına sebep olmuştur. Kendilerini dini olarak donanımlı gören Ferisilerin Hz. İsa'ya tabi olmaları gerekirken onlar halk içindeki itibarlarının kaybolacağı endişesiyle bundan kaçınmışlardır.

Hız. İsa Ferisileri dindarlıklarının sadece şekilcilikten ibaret olup kalplerine yerleşmemiş olmasından ötürü eleştirmiştir.

Hız. İsa'nın ilahi emri halka iletmeye başlaması Ferisiler ve Sadukilerin tepkisini çekmiştir. Gösterdiği mucizelerle halkın dikkatini üzerine çekmesi bu iki grubu endişelendirmiştir.

Tarih boyunca çeşitli kavimler var olagelmıştır. Allah Teala ilahi hikmeti ve adaleti gereği bu kavimlere peygamberler göndermiştir. Allah'ın ilahi hikmeti gereği toplumların ihtiyaçlarına göre mesajlar farklılık arz etmektedir. Bu sebeple Hız. Musa şeriatına Hız. İsa farklı bir boyut daha eklemiştir. Hız. Musa'nın şeriatında kısaca ağırlıklı iken Hız. İsa buna sevgi ve kardeşlik boyutunu da eklemiştir:

“Göze göz, dişe diş’ denildiğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki, kötüye karşı direnmeyin. Sağ yanağına bir tokat atana öbürünü de çevir. Size karşı davacı olup mintanınızı almak isteyen abanızı da verin. Sizi bin adım yol yürümeye zorlayanla iki bin adım yürüyün. Sizden bir şey dileyene verin, sizden ödünç isteyen yüz çevirmeyin. ‘Komşunu sev, düşmanından nefret et’, denildiğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki düşmanlarınızı sevin. Size zulmedenler için dua edin, öyle ki göklerde olan Babanızın oğulları olasınız... O, yağmurunu hem kötülerin hem de iyilerin üzerine yağdırır. Eğer yalnız sizi sevenleri severseniz, ne ödülünüz olur? Vergi görevlileri de öyle yapmıyor mu? Yalnız kardeşlerinize selam verirseniz, fazladan ne yapmış olursunuz? Putperestler de öyle yapmıyor mu? Bu nedenle, göksel Babanız yetkin olduğu gibi siz de yetkin olun.” (Çıkış, 21: 24; Levililer, 19 :18; Matta, 5: 38)

Hız. İsa'nın bu yaklaşımından ötürü Musa peygamberin şeriatını değiştirdiğini ve geçersizleştirdiğini zannedenler olmuştur. Hız. İsa bu durumun yanlışlığını şu şekilde izah etmiştir:

“Kutsal yasayı ya da peygamberlerinin sözlerini geçersiz kılmak için geldiğimi sanmayın. Ben geçersiz kılmaya değil, tamamlamaya geldim. Size doğrusunu söyleyeyim, gök ve yer ortadan kalkmadan, her şey gerçekleşmeden, kutsal yasadaki ufak bir harf ya da bir nokta bile eksilmeyecek. Bu nedenle, bu buyrukların en küçüklerinden birini kim çiğner ve

başkalarına öyle yapmalarını öğretirse göklerin egemenliğinde en küçük sayılacak. Ama bu buyrukları kim yerine getirir ve başkalarına öğretirse, Göklerin Egemenliğinde büyük sayılacak. Size şunu söyleyeyim: Doğruluğunuz din bilginleriyle Ferisilerinkini kat kat aşmadıkça göklerin egemenliğine asla giremezsiniz.” (Matta, 5: 17-20)

Hz. İsa'nın bu söylemlerine rağmen din adamı Pavlus ilahi mesajı değiştirmiş ve kutsal yasayı İsa'nın mesajından uzaklaştırmıştır.

Hz. İsa peygamberlik görevini yerine getirirken birçok mucize ile desteklenmiştir. Buna rağmen Ferisiler ve Sadukiler onu kendilerine bir engel olarak görüp onu öldürmek istemişlerdir. Ferisiler ve Sadukileri buna yönlendiren ise onun halk nazarında kendilerini küçük düşürdüğüne inanmalarıdır. Bakıldığı zaman her iki grupta bir Mesih beklentisine sahip olmasına rağmen bunu yapmaktadır. Bunun sebebi ise onların beklediği Mesih'in sevgi ve kardeşlik getiren değil de onlara yeryüzünde şatafatlı bir hayat sürdürecektir bir kişi olması beklentisidir. Nitekim İnciller'de beyan edildiğine göre onu çarmıhta öldürmüşlerdir. Ancak Hz. İsa üç gün sonra dirilerek göğe yükselmiştir (Akdemir, 2017: 27-36).

3.8.Teslis Problemi

Hristiyanlara göre teslis, aynı cevherde zuhur etmiş üç ayrı tanrıyı ifade etmektedir. Üç Tanrı da ezelidir ve birbirlerinden farklı değildir. Baba Tanrı'dan Oğul Tanrı, Oğul Tanrı'dan ise Kutsal Ruh meydana gelmiştir. Bu üç Tanrı, cevherlerinin ve tabiatlarının aynı olmasından dolayı bir Tanrıdır; aynı zamanda her biri birey olarak üç ayrı Tanrıyı ifade etmektedir. (Güzeldal, 2021: 92).

Kelime manası itibariyle “üçleme” anlamında gelen teslis, Hristiyanlığın baba, oğul ve kutsal ruh 'tan oluşan ilahlık anlayışını ifade etmektedir. Bu inanç, 325 İznik konsilinde karara bağlanmıştır (Güzeldal, 2021: 81). Bu karara göre İsa, göksel babadan dünyaya gelen ve baba ile aynı cevhere sahip olan oğuldur. 453 Kadıköy konsilinde ise bu karar geliştirilerek İsa'nın tek bir şahısta iki tabiata sahip olduğuna kadar verilmiştir (Aydın, 2015: 50). Kilise inancına göre logos yani Tanrı etleşerek insana dönüşmüştür. Bu insana dönüşen Tanrı ise Hz. İsa'dır (Akdemir, 2017: 110).

Hristiyanlığın temel öğretisi Hz. İsa'ya iman üzerine kurulsa da inanç esasları açısından Yahudiliğin devamı olarak görülmektedir. Durum böyle olmasına rağmen eşi ve benzeri olmayan Eski Ahit'e göre Tanrı olarak nitelendirilen Yahve, Yeni Ahit'te Baba, Oğul ve Kutsal Ruh şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Hristiyan inanç doktrininin temeli olarak kabul edilen bu üçleme "teslis" olarak bilinmektedir. İsa'dan sonra ortaya atılan bu inanç, Hristiyanlığın temel doktrini haline gelmiştir (Adıyaman, 2015: 39).

Hristiyan öğretilerinde teslis inancı şu cümlelerle desteklenmektedir:

"Başlangıçta Söz vardı. söz Tanrı'yla birlikteydi ve söz Tanrı'ydı. Başlangıçta o, Tanrı'yla birlikteydi. Her şey onun aracılığıyla var oldu, var olan hiçbir şey onsuz olmadı." (Yuhanna, 1: 1-3)

"Söz, insan olup aramızda yaşadı. onun yüceliğini -Baba'dan gelen, lütuf ve gerçekle dolu biricik Oğul'un yüceliğini- gördük." (Yuhanna, 1: 14)

"Baba, senin bende olduğun ve benim sende olduğum gibi onlar da bizde olsunlar. Dünya da beni senin gönderdiğine iman etsin." (Yuhanna, 17: 21)

"Ve İsa vaftiz olup hemen sudan çıktı ve işte gökler açıldı ve Tanrı'nın ruhunun güvercin gibi inip üzerine geldiğini gördü ve işte göklerden bir ses dedi: "Sevgili oğlum budur, ondan razıyım." (Matta 3: 16-17)

"İmdi siz gidip bütün milletleri şakirt edinin, onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh ismiyle vaftiz eyleyin, size emrettiğim her şeyi onlara öğretin." (Matta 28: 19)

Hristiyan teolojisinin temel kaynağı kabul edilen bu metinlerde, üçleme kelimesine açık bir şekilde rastlanmamaktadır. Hristiyan inancına göre teslis akıl ile idrak edilmesi güç olan ve ilham yoluyla idrak edilebilen bir kavramdır. Bu sebeple açıklanması zor ancak inanılması zorunlu olan bir sır olarak kabul edilmektedir (Güzeldal, 2021: 93).

Teslis doktrini Hristiyan geleneğince her zaman muhafaza edilmiştir. Hristiyanlığın meydana getirdiği bu öğretilere göre Tanrı birdir ve İsa'nın babasıdır. Yani Tanrı babalık

sıfatını taşımaktadır. Tanrı baba olduğu için bu babalık Tanrılığın bir parçasını teşkil etmektedir. Tanrı, ruh vasıtası ile Hz. Meryem'i gebe bırakmıştır. Bu ruh, Kutsal Ruh' tur. Bu vasfı sebebiyle Ruh da Tanrı'dır. Meryem'in oğlu İsa ise Tanrı'nın özü olan Oğul'dur. Bu sebeple o da Tanrı'dır. "Üçte bir, bir de üç" ilah tasavvuru, Hristiyanlığın sembolü olmuştur. Bu karmaşıklığı gidermek için 321 yılında "İznik Konsili" toplanmış ve bu konsilde temelleri inşa edilen teslis doktrini 381 yılında İstanbul Konsili'nde kesin teolojik şeklini almıştır (Güzeldal, 2021: 94).

Ayrıca Teslis İnancı, İslamiyet'in tevhid inancıyla çatışma göstermektedir. Bu sebeple İslamiyet'teki tevhid inancı Hristiyanlığın eleştiri noktasında yer almaktadır. Nitekim Kur'an bu durumu şöyle açıklamaktadır:

"And olsun ki, 'Allah ancak Meryem oğlu Mesih'tir' diyenler kafir oldular. Oysa bizzat Mesih, 'Ey İsrailoğulları, Rabbim ve Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin, kim Allah'a ortak koşarsa muhakkak Allah ona cenneti haram eder. Varacağı yer ateştir onun. Zulmedenlerin yardımcıları yoktur' demişti. Halbuki İlah, ancak bir tek İlahtır. Dediklerinden vazgeçmezlerse and olsun onlardan inkâr edenler elem verici bir azaba uğrayacaktır.'" (Maide, 5: 72-74).

3.9. Pavlus ve Peygamberlik İlişkisi

Hristiyanlıkta İsa'nın vefatından sonraki zaman diliminde en önemli figür kuşkusuz günümüz Hristiyanlığının temelini atan Pavlus'tur. Pavlus, kendisinin seçilmiş bir havari ve elçi olduğunu, havariliğinin ise vahiy kanalıyla gerçekleştiğini ifade etmektedir. Pavlus'un öğretisinin temel dayanağı, Tanrı'nın vahyidir (Kuşçu ve Aydın, 2011: 172).

Pavlus'un din anlayışının yapı taşı İsa, yani dirildikten sonra Rab kabul edilen İsa-Masih oluşturmaktadır. Rab Mesih'in kabulü, kurtuluşun yani Pavlus'un öğretisinin yegane şartıdır. Kurtuluşun çaresi bu inançtır (Aydın, 2011: 182).

Hristiyanlık, Hz. İsa'nın otuz yaşındayken gerçekleştirdiği tebliği ile başlamaktadır. İsa'nın ne kadar süre tebliğ ettiği kesin olmamakla beraber, bu sürenin üç yıl olduğu genel

kabul görmektedir (Aydın, 2007: 83). Onun şeriatının temelini de tıpkı kendinden önceki peygamberler gibi tevhid inancı oluşturmaktadır. Fakat kendisi dünyadan göçtükten sonra Pavlus onun tevhid temelli şeriatı şirke dönüştürmeye başlamıştır. Pavlus'un tam karşısında yer alan Havariler ise insanlara tevhidi anlatmaya devam etmiştir. Sonunda kilise nezdinde galip gelen Pavlus olsa da Havarilerin sürdürdüğü tevhid geleneği de varlığını bugüne dek sürdürmüştür (Akdemir, 2017: 85).

Pavlus şirk inancını yaymak için başlangıçta Havarilerle berabermiş gibi görünse de bu durum onun kilise ile olan ilişkisini zora sokunca Havarilerin karşısında olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Pavlus kendi görüşlerini Luka ve Markos sayesinde İncillere yansıtabilmiştir. Pavlus kilise inancı için oldukça önemlidir. Çünkü kilise öğretisi ile kutsal metin birbiri ile çatışmaktadır. Kilise bu durumu, Pavlusçu gelenek sayesinde kurtarabilmiştir (Akdemir, 2017: 100-101). Pavlus, kiliseye kendi otoritesini benimsettikten sonra öğretisini gerçek İncil olarak kabul ettirmiş ve bunun dışındakileri sahte olarak benimsetmiştir (2. Korintliler, 11: 1-15).

Pavlus'un Hristiyanlık inancının yaymak istediği bölgelerde Sır Dinleri ve Gnostisizm inancı hakimdi. Hristiyanlığı bu bölgelerde yaymak isteyen Pavlus, öğretisini oluştururken, mesajını yaydığı Hz. İsa'yı değil, Sır Dinlerini ve Gnostisizm esas almıştır. Pavlus'un öğretisinin temelini ise insanın kurtuluşunun ancak ve ancak insan dışı ilahi bir müdahale ile gerçekleşeceği şeklindeki Gnostik anlayış oluşturmaktadır. Ona göre, Tanrı kurtuluşu sağlamak için oğlunu insan şeklinde gönderir. Pavlus'u Gnostiklerden ayıran nokta ise kurtuluşun gerçekleşme şeklidir. Gnostikler Tanrı'nın oğlunu çarmıhta öldürmediği ve kurtuluşu doğrudan gerçekleştirdiğine inanırlarken, Pavlus kurtuluşun İsa'nın çarmıhta öldürülüp üç gün sonra diriltilmesine bağlamaktadır (Akdemir, 2017: 74-75).

Üç gün sonra dirilen İsa Mesih'in Pavlus açısından önemli olması, İsa'nın dirildikten sonra Pavlus'a görünüp onu kendinden sonra havari olarak görevlendirmesine bağlanmıştır. Nitekim Pavlus, öğretisini bu şekilde Rab İsa'ya atfetmiş ve edindiği bilgileri ondan aldığını belirtmiştir. Burada belirtmek gerekmektedir ki; Pavlus için mühim olan İsa, öldükten sonra tekrar dirilen ve Rab ilan edilen İsa'dır (Aydın, 2011: 183).

Gerek Kur'an gerek Eski Ahit Allah'ın bir olduğuna ve O'na ortak koşmanın günah olduğuna yer vermektedir. Hz. İsa'da bu durumu teyit edercesine tebliğini yerine getirmiştir. Ancak Pavlus'a göre, Hz. İsa bir beşerdir fakat peygamber değildir o Allah'ın oğlu olması hasebiyle İlahdır. İnsanlığın asli gūnahtan kurtulabilmesi için Tanrı oğlunu feda etmiş ve çarmıhta ölmesine razı gelmiştir. Bu durum ise Allah tarafından ezelde tayin edilmiş ve kutsal kitaplarda haber verilmiştir. Bundan ötürü Eski Ahit, Yeni Ahit'i müjdeleyen "kurtuluş tarihi" olarak algılanmıştır. Bu anlayışın sonucu olarak ise Hz. İsa tanrılaştırılarak Allah ile ortak tutulmuştur (Akdemir, 2017: 102-103).

Pavlus'a göre, Hz. İsa insanlığın günahlarının ödenmesi karşılığı olarak çarmıhta feda edilmiştir. Bu durum Matta incilinde şöyle ifade edilir: "Nitekim insanoğlu hizmet edilmeye değil fakat hizmet etmeye ve canını birçokları uğruna fidiye olarak vermeye gelmiştir." (Matta, 20: 28)

Buradan anlaşıldığı üzere Pavlus'a göre, Hz. İsa kurtuluşu gerçekleştirecek olan kişidir. Bu esaslar Kilise'nin tevhid öğretisinden uzak olup tamamen Pavlus'un şirk temelli öğretilerine dayanmaktadır (Akdemir, 2017: 115). Pavlus'un bu anlayışı zorunlu olarak İsa'yı İlah olarak kabul etmesini gerektirmiştir. Bu ise Hristiyanlıkta şirk anlayışının ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Pavlus'tan sonraki dönemlerde ise İsa öğretisini tebliğ etme görevini, Pavlus ve havarilerin aracılığı ile Hristiyan olan kişiler ve kilise babaları üstlenmişlerdir (Erbaş, 2022: 25).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMA

4.1. Peygamberi İfade Eden Kavramlar ve Peygamberlik Anlayışı

Yahudilikte peygamber yerine “nebi”, “roeh”, “hozeh”, “Tanrı adamı”, “Tanrı kulu”, “haberci, elçi” ifadeleri kullanılmaktadır. Hristiyanlıkta ise “nebi”, “ışık”, “Tanrı’nın oğlu”, “Tanrı’nın kuzusu”, “öğretmen”, “mesih”, “tesellici” ifadeleri kullanılmaktadır. Bakıldığı zaman görülmektedir ki “resul” ve “nebi” kavramları üç ilahi dinde de peygamberi ifade etmek için kullanılmıştır. Her iki dinde de kullanılan kavramlar, Tanrı’dan alınan mesajı insanlara iletmekle görevlendirilmiş kişiler için kullanılmaktadır.

Bütün İlahi dinlerde Tanrı’nın kullarına mesajını iletmek için gönderdiği bir peygamberin olduğuna dair inanç vardır. Yahudiler, Tanrı’nın insanlara kendi mesajını ilemesi için Hz. Musa’yı seçtiğine inanmaktadırlar. Onlara göre, Musa bütün peygamberlerden üstündür. Ayrıca Yahudilerde peygamberin milli olması şartı vardır. Hristiyanlıkta ise dini tebliğle sorumlu tutulmuş olan kişi, Hz. İsa’dır. Hristiyanlar, Hz. İsa’yı ete kemiğe bürünmüş Tanrı olarak kabul etmektedirler. İslam inancında ise Hz. Musa ve Hz. İsa’nın nübüvvetine iman edilirken, Yahudilik ve Hristiyanlıkta Hz. Muhammed’in peygamberliği kabul edilmemiştir (Özvarinli, 2017: 358).

Gerek Yahudilik gerek Hristiyanlık inancında olsun Tanrı, peygamberleri kendi iradesi ile insanlar arasından seçmektedir. Her iki dinde de peygamberlik çalışma ile elde edilecek bir özellik değildir. Bu seçimde cüz’i iradenin hiçbir etkisi olmamakla beraber tamamen külli irade ile gerçekleşmektedir. İlahi dinlerin bütününde Tanrı’nın istediği kişiyi peygamber olarak seçtiği, peygamberliğin özel bir çaba ile kazanılamayacağı ortak kabul görmüştür. Bu sebeptir ki, peygamberler vahiy aldığı esnada kendilerinde korku, merak ve şaşkınlık hali görülmektedir (Okşar, 2021: 96).

Her iki dinde de gerçek ve sahte peygamberler var olmuştur. Yahudilikte bu peygamberler, Rab adına konuşmuş, insanları doğru yoldan saptırmış, başka ilahlara kulluğa yönlendirmiş kişilerdir. Hristiyanlıkta ise sahte peygamberler, İsa’yı kabul

etmemiş, insanları yanlışta saptırmış, yanlış öğretiler yaymışlardır. Her iki dinin sahte peygamberlerinde var olan bu vasıflar onları gerçek peygamberlerden ayırmıştır.

Hristiyanlıktaki peygamber anlayışı ile İslam ve Yahudi şeriatındaki peygamberlik anlayışı birbirinden farklıdır. Bunun nedeni ise İslam ve Yahudi şeriatında dini tebliğ ile görevlendirilmiş kimselerin peygamber kabul edilmesi, buna binaen Hristiyanlıkta dini tebliğ ile görevli kabul edilen kişinin ete kemiğe bürünmüş bir Tanrı olarak benimsenen Hz. İsa olduğuna ilişkin inanıştır. İslam dini Hz. Muhammed'i, Yahudilik ise Hz. Musa'yı peygamber olmasından ötürü en önemli kişi olarak kabul etmektedir. Bunun aksine, Hristiyanlıkta peygamberler, hiyerarşik bakımdan, Tanrı kabul edilen İsa'dan, öğrencileri olarak benimsenen Havarilerinden ve günümüzde kiliseden sonra gelmektedir. Başka bir ifadeyle, İslam ve Yahudi inancında peygamber dinin merkezi konumunda iken, Hristiyanlıkta diğer dinlerdeki gibi oldukça elzem kabul edilmemektedir. Buradan Peygamberliğin Hristiyan inancında yeri olmadığı sonucunu çıkarmakta doğru kabul edilmemektedir. Niels Christiane Hvidt bu durumu şöyle özetlemektedir:(Tarakçı, 2018: 85)

“Kilisede peygamberlerin sesi olmasaydı, tam olarak Hristiyanlık'tan söz edilemezdi. Nitekim Peygamberlik Hristiyan teolojisinde dinin ayrılmaz parçası değil de bir cüzü olarak kabul edilmektedir.”

4.2.İlahi Dinlere Göre Hz. İsa

Hz. İsa ile ilgili olarak edinilen bilgilerin yegane kaynağı kutsal metinlerdir. Bu metinler Hristiyan âlemi için İnciller iken, İslam geleneğinde Kur'an-ı Kerim'dir. İsa, Hristiyan inancına sonradan yerleştirilmiş olduğu şekliyle “kurtarıcı bir Mesih” değildir. Yahudi inancına göre, Yahudilikten hiç ayrılmamış bir Yahudi'dir. Onun amacı yeni bir din oluşturmak değil, mevcut olan dini inancı ihya etmektir. Bu düşünce, Hz. İsa'nın kendinden önce gelen peygamberlerin çizgisinden gittiğini ve Tevrat'ı tasdikleyici olarak gönderilmiş bulunduğunu açıklayan Kur'an-ı Kerim'e de uyan bir yaklaşımdır (Çoban, 2007: 57-58).

İslam dini Hz. İsa'nın peygamberliğini kabul etmekle beraber İncil kutsal kitabının Tanrı tarafından Hz. İsa'ya indirildiğine de iman etmektedir. Havarilere ise Hz. İsa'nın ilk

takipçileri olma dışında bir anlam yüklememektedir. İslam dini Hz. İsa'nın Tanrılığını yahut Tanrının kelamı olduğunu kabul etmediği gibi havarilerin de peygamber olduğunu kabul etmemektedir. Hristiyan inancına göre Hz. İsa ile kurtuluşun başlangıcı kabul edildiğinden dolayı kutsal kitaplarına yeni ahit ismini vermişlerdir. Yahudi şeriatında ise kutsal kitap eski ahit olarak anılmaktadır. Bu ise Hz. İsa ile ondan önceki devrin birbirinden keskin hatlarla ayrıldığını göstermektedir. Bu sebeple vahiy ve nübüvvet tanımlarının, fonksiyonlarının, vahyin muhtevası ve gelişi konularında Hristiyanlığın, Yahudi ve İslam şeriatından farklı bir konumda bulunduğunu söylemek mümkündür. Hz. İsa'nın Tanrı olarak kabul edilmesi ve İsa'nın Tanrı'nın kelamı olarak benimsenmesi de bu farklılığın sebeplerinden kabul edilmektedir (Tarakçı, 2018: 83).

Geçmişten günümüze dek her dini grup kendi İsa figürünü ortaya atmıştır. Bununla beraber, Hristiyanlığın Yahudilikten ayrılıp has bir din olması sürecini baz aldığımızda, İsa hakkında iki görüşün ortaya çıktığını ifade etmek mümkündür. Birinci görüş İsa'nın Yahudi bir Mesih olduğu iken, ikinci görüşe göre İsa, insanlığın kurtuluşu için kendini feda eden bir kurtarıcıdır(Çoban, 2007: 44).

Bununla beraber Hristiyanlığın temel akidesi olarak kabul edilen teslis, Yahudilik inancına oldukça ters düşmektedir. Nitekim Hristiyanlar İsa'yı, Tanrının bedenleşmiş hali olarak kabul ederken Yahudilikte Tanrı mutlak surette tektir (Adıbelli, 2016: 243).

İslam inancına göre, Hz. İsa, Hz. Muhammed'den önce gönderilmiş olan son peygamberdir. Hz. İsa ve diğer bütün peygamberler tebliğ görevini yerine getirmede birbirlerine denktirler. Kur'an da bu konu şu şekilde ifade edilmiştir: (Cilacı, 1995: 228) “Bütün bu rasuller, müjde vermek ve korkutmak için dünyaya gönderilmiştir ki bundan sonra insanların Allah'a karşı bahaneleri kalmasin” (Nisa, 165)

İslam dinine göre peygamber Allah'ın oğlu, kral yahut ismet sıfatından arınmış bir insan olamaz. İslam inancına göre peygamberde bir beşerdir onu diğerlerinden ayıran en temel özelliği ise vahye muhatap olmasıdır. Peygamberler de bir anneden dünyaya gelmiş, yeme, içme, barınma, uyuma vb. asli ihtiyaçlarını yerine getirmişlerdir. Peygamberler de diğer insanlar gibi ecelleri geldiklerinde ahirete intikal etmişlerdir. Hz. İsa'ya bakıldığında da görülmektedir ki o da mucize olarak doğumu dışında diğer peygamberlerle ortak

hasletlere sahiptir. Bir anneden dünyaya gelmesi, acıktığında yemesi, yorulduğunda dinlenmesi vb. ihtiyaçlarını gidermesi bu duruma açıklık kazandırmaktadır (Güzeldal, 2021: 45-46).

İslam akaidine göre, vahiy tamamen ilahi kelimedir. Onda Allah resulünün hiçbir müdahalesi yoktur. Kilise'ye göre ise vahiy ya da ilham, Allah'ın müdahalesine göre iki şekilde ele alınır. Bazen bu müdahale en yüksek şekilde ve tam olarak var olur. Allah, elçisine söyleyeceklerini tam bir şekilde ilham eder. Peygamber de onaylar ve aktarır. Bu durumda Allah resulünün iradesini kullanmasından söz edilemez.

Kilise ve İslam'ın vahiy anlayışında iki temel vardır: İslam inancında vahiy sadece Allah'ın insanlar içerisinden seçmiş olduğu elçileri için söz konusudur. Vahyin gelişi ve insanlara izah edilmesinde peygamberlerin hiçbir katkısı yoktur.

Kilise'ye göre ise bu durum İslam akidinden farklıdır. Kilise inancına göre vahiy ya da ilhamın peygamberler dışındaki kişilere de gelmesi mümkündür. Hristiyanlık inancı kiliseyi her daim masum görmekte ve vahyin ilahi iradeye dayandığı fikrini temel almıştır (Akdemir, 2017: 39-40).

İnciller ve "Elçilerin İşleri" kitapları Hz. İsa'nın mesajını doğru bir şekilde aktarmak yerine Pavlus etkisinde kalmıştır. Pavlus'a göre ilk insan olan Adem yasak meyveyi yiyerek günah işlemesi gelecek neslin de günahkar olmasına sebep olmuştur. İnsanlara karşı şefkatli olan Allah onların bu günahından kurtulmalarını sağlamak için oğlu İsa'yı yeryüzüne göndermiş ve çarmıhta öldürülmesine razı olmuştur. Bununla beraber Allah ile insanlık uzlaşma sağlamıştır. Hristiyan din adamlarına göre insanoğlunun kurtuluşu, çarmıhta öldürülmüş olan İsa'yı Allah'ın oğlu olarak kabul etmekle mümkündür. Kendilerini kurtuluşa erdirecek olan inanç budur (Akdemir, 2017: 46-47). İslam inancında ise hiç kimsenin bir başkasının suçu sebebiyle cezalandırılmayacağı inancı hakimdir.

Peygamberlerin hepsi kırklı yaşlarda bu kutsal görevi almalarına karşın Yüce Allah, Hz. İsa'yı beşikteyken konuşturup, otuz yaşında bu görev ile şereflendirmiştir. Hz. İsa'nın üç yıl, üç ay ve üç gün bu görevinin sürdüğü dile getirilmektedir. Hz. İsa bu süre zarfında

Allah'ın kulu ve elçisi olduğunu tebliğ etmiş ve ömrü boyunca kavmini Allah yoluna davet etmiştir. Maalesef ki Hz. İsa vefat ettikten sonra kavmi onun vahyinin amacını unutarak ona ilahlık addetmiştir. Oysaki Hz. İsa: “Rabbim ve Rabbiniz olan Allah’a kulluk edin, kim Allah’a ortak koşarsa muhakkak Allah ona cenneti haram eder.” (Maide, 5:72) diyerek Allah’ı birlemelerinin öneminden bahsetmiştir (Güzeldal, 2021: 65).

Görüldüğü üzere İslam inancında Hz. İsa’nın tevhid inancını yaydığı kabul edilmektedir. Vefatından sonra Hristiyanlar bu inancını tahrif ederek, İsa öğretisini şirk üzerine kurmuşlardır.

4.3. Peygamberliğin Verilişi

Hristiyanlık ve Yahudilikte tıpkı İslam inancında olduğu üzere vahiy inancı vardır. Tanrı dilediği kişiyi peygamber olarak seçmiş ve peygambere mesajını ileterek İlahi emri insanlara tebliğ etmesini emretmiştir.

İki dinde de Tanrı’nın mesajını vahiy aracılığıyla ulaştırdığına inanılmaktadır. Her ne kadar vahiy ortak olgu olsa da vahyin geliş şekillerinde bazı farklılıklar mevcuttur. Yahudilikte, “Rab Yahve’yi görme”, “rüya yoluyla vahiy”, “melek aracılığıyla vahiy”, “Rabb’in izzetinin tecelli etmesi”, “ilahi kelam” ve “kutsal ruh vasıtasıyla vahiy” olmak şeklinde vahye ulaşılmaktadır. Hristiyanlıkta ise vahye, “İsa Mesih”, “melek” ve “Kutsal Ruh” aracılığıyla ulaşıldığına inanılmaktadır.

Bunların dışında Tanrı’yı doğrudan görerek vahyin alınması vardır. Burada ise Yahudiler sadece Hz. Musa’nın vahyi Tanrı’yı görerek ondan aldığına inanırken, Hristiyanlar bunun sadece Hz. İsa’ da gerçekleştiğini kabul etmektedirler.

Tanrı peygamberliğin ispatı mahiyetinde peygamberlerine çeşitli mucizeler vermiştir. Her iki dinde de mucize inancı mevcuttur. Tek fark gösterilen mucizelerdedir. Yeni Ahit’e göre Hz. İsa, hastaları iyileştirme (Luka, 4: 38-40), ölüleri diriltme (Markos, 5: 35-43), suyun üstüne yürüme (Markos, 6: 47-48), fırtınayı dindirme (Matta, 8: 23-27), görünmez olup tapınaktan çıkma (Yuhanna, 8: 59), beş ekmek ve iki balıkla halkı doyurma (Matta, 14: 13-21) gibi mucizeler gösterirken, Hz. Musa; asanın yılanı dönüşmesi, yine

ırmağım tamamen kanla kaplanması (Çıkış, 7: 14-25), ülkenin kurbağa ile kaplanması (Çıkış, 8: 1-15), tozun sivrisineğe dönüşmesi (Çıkış, 8: 16-19), insanlarda ve hayvanlarda çıban çıkması (Çıkış, 9: 8-12), ülkeye dolu yağması (Çıkış, 9: 22-35), ülkeyi çekirge kaplaması (Çıkış, 10: 12-18), Mısır'ı karanlığın kaplaması (Çıkış, 10: 21-23) gibi mucizeler göstermiştir. Her iki inançta da görülmektedir ki Rab dilediği kulunu peygamber seçmiş ve seçtiği peygamberini elçilik vazifesini yerine getirirken çeşitli mucizelerle desteklenmiştir.

Yeni Ahit ve Eski Ahit'e göre, Peygamberlikte cinsiyet ayrımı yoktur. İster kadın ister erkek olsun hiçbir fark gözetilmeksizin peygamber olunabilmektedir. Rab dilediği kişiyi cinsiyet ayrımı gözetmeksizin elçi olarak görevlendirmektedir.

Tevrat üzerine inşa edilen Yahudilik, milli bir din olmasından ötürü Hristiyanlık ve İslamiyet gibi ilahi kaynaklı olan dinlerden belirgin olarak ayrılmaktadır. Bu ayrımın en mühim nedeni Yahudiliğin yalnızca Yahudi halkı ile sınırlandırılmasından kaynaklanmaktadır (Adıyaman, 2015: 7). Nitekim Yahudilik milli bir dindir. Bu inançları sebebiyle peygamberliğin milli olduğuna ve Yahudilikte peygamberliğin sadece kendi soylarından gelenlerle devam ettiğine inanmaktadırlar.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ

Yüce Allah'ın peygamberleri vasıtasıyla insanlara ulaştırdığı emir ve yasaklarına vahiy denmektedir. Vahiy tebliğ ve tebyin görevi ise peygamberlere verilmiştir. Bu noktada peygamber hem vahyi insanlara ulaştıran hem de açıklayan kimsedir. Allah ilk insandan itibaren yarattığı kullarını başıboş bırakmamış peygamberler aracılığıyla doğru bilgiyi onlara ulaştırmıştır. Nitekim dünya ve ahiret mutluluğu için vahyi anlamak ve ilahi emir ışığında yaşamak şarttır. Peygamberler vahyi kendi hayatlarına aktarmış ve böylece diğer insanlara rol model olmuşlardır.

İlahi dinlerin hepsinde Tanrı'nın kullarına doğru bilgiyi ulaştırması için bir elçi gönderdiğine dair inanç vardır. Gerek Yahudilik gerek Hristiyanlık kutsal metinlerinde peygamberlik kurumuyla alakalı bilgiler yer almaktadır. Yahudi kutsal kitabında peygamber kelimesini ifade eden, nebi, roeh ve hozeh, Tanrı adamı, Tanrı'nın kulu, kullarım peygamberler, haberci ve elçi kavramları kullanılmaktadır. Her bir kavram ile kastedilen Tanrı'nın mesajını insanlara ulaştıran, onları doğru yola ulaştırmaya çalışan kişi kastedilmektedir.

Rab mesajını kendini gösterme, rüya yahut melek aracılığıyla, izzetinin tecellisi ya da kutsal ruh vasıtasıyla seçtiği peygamberine ulaştırmaktadır. Yahudilikte Rab, dilediği kişiyi peygamber olarak seçebilmektedir. Nitekim bu noktada kişinin çabasının bir önemi yoktur. Rab, seçtiği elçisini mucize ile desteklemiştir.

Eski Ahit peygamberleri gerçek ve yalancı olmak üzere iki sınıfa ayırmaktadır. Onlara göre Rab Yahve'nin mesajını olduğu gibi ileten, iletmediği mesaj gerçekleşen, mucizeler gösteren kişiler gerçek peygamber olarak kabul edilmektedir. Yalancı peygamberler ise Rab Yahve adına konuşan, başka İlahlığa kulluğa çağırarak, konuştukları şeyler gerçekleşmeyen kimselerdir. Ayrıca Yahudilikte peygamber seçimi noktasında cinsiyet ayrımı yoktur. İster kadın ister erkek olsun peygamber olarak seçilebilmektedir.

Meryem, Hulda, Noadya, Debora ve İŒa'ya peygamberin eŒi Eski Ahit'te peygamber olarak geçmektedir.

Yahudilik inanç esaslarından bir tanesinde Mesih inancıdır. Nitekim onlar Davud soyundan gelecek ve kendilerine Süleyman zamanındaki ihtiŒamlı yaŒama tekrar kavuŒturacak bir kurtarıcı olduğuna inanmaktadırlar. Bu sebeple Yahudilikte kurtarıcı bir Mesih inancı yer almaktadır. Eski Ahit'te bu kelime otuz dokuz yerde geçmekte olup Mesih kelimesi İsa ile baĐdaŒtırılmıŒtır.

Eski Ahit'te nebi kelimesi ilk defa Hz. İbrahim için kullanılmıŒtır. Bu sebeple İbrahim peygamberlerin atası kabul edilmektedir. Yahudiliğin baŒlangıcı Hz. İbrahim ile olsa da doĐuŒu Hz. Musa ile dir. Nitekim Yahudi inancında Hz. Musa'nın konumu diğer peygamberlerden farklıdır. Onlara göre Musa ilk ve en büyük peygamber olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple Yahudilik Musa'ya uyanlar manasında ‘‘Musevilik’’ olarakta isimlendirilmektedir. Gerek Musa ncesi gerek Musa sonrası dönemlerde Rab kullarının yardımı sız bırakmamıŒtır. Onlara elçileri vasıtasıyla doğru bilgiyi ulaŒtırmıŒtır.

İlahi dinlerden bir diğeri ise Hristiyanlıktır. Hristiyanlık inancında da Tanrı'nın emir ve yasalarını insanlara ulaŒtırmakla sorumlu tutulmuŒ peygamberler olduğuna dair inanç mevcuttur. Yeni Ahit'te peygamber kelimesi yerine, nebi, ıŒık, Tanrı'nın kuzusu, Tanrı'nın oğlu, Ğretmen, mesih, tesellici ve insanoğlu gibi ifadelerde kullanılmıŒtır. Hristiyanlık inancında kadından da peygamber olabilmektedir. Nitekim Yeni Ahit Anna ve İzabel adında iki kadın peygamberden söz etmektedir.

Hristiyan kutsal metinlerine göre Tanrı dilediği kiŒiyi peygamber olarak seçebilmektedir. Bu noktada peygamber olarak seçilen kiŒinin iradesi söz konusu değildir. Tanrı seçtiği peygamberine vahiy yoluyla mesajını ulaŒtırmaktadır. Peygamberin görevi esnasında insanların inanmasını kolaylaŒtırmak adına onu mucize ile desteklemektedir.

Hristiyanlıkta da tıpkı Yahudi inancında olduğu gibi peygamberler, gerçek ve yalancı olmak üzere iki gruba ayrılmıŒlardır. Nitekim Yeni Ahit'te ifade edildiği üzere

Tanrı dilediği kişiye seğmiş, ona vahyini ulaştırmış ve mucizelerle desteklemiştir. Bu şekilde izah edilen peygamberler, geręek peygamberlerdir. Yalancı peygamberler ise doğru olmayan sızler konuşup İsa'yı inkar etmişlerdir.

Hristiyanlıkta peygamberlik anlayışını merkezinde Hz. İsa yer edinmektedir. Nitekim o, insan kılığına bürünmüş bir Tanrı olarak kabul görmektedir. Hz. İsa'dan sonra ise onun yerine Pavlus ve daha sonra havariler geğmiş ve tebliğ görevini devam ettirmişlerdir.Özetle söylemek gerekirse İlahi dinlerin bütününde peygamberlere iman sız konusudur. Bazı noktalarda benzerlik ve farklılıklar sız konusu olsada ortak inanę şudur; Tanrı kulunu yaratmış ve onu doğru yola iletecek bir elçi göndermiştir. Bu sayede kul hiçbir zaman yardımsız bırakılmamıştır.

KAYNAKÇA

- Adam, B. (1998). Hristiyanlık. *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: İsam Yayınları.
- Adıbelli, R. (2016). "İsa'nın 'Maşiah'a' Dönüşümü: Mesihi Yahudilikte Mesihlik Fenomeni". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 242-270.
- Adıyaman, H. (2015). Tevrat, İnciller ve Kur'an-ı Kerim'de Tanrı. Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Akdoğan, Y. (2021). *Nebevi Liderlik ve Hz. Muhammed*. Otto Yayıncılık: Ankara.
- Akdemir, S. (2017). *Kitab-ı Mukaddes ve Ku'an-ı Kerim'e Göre Hz. İsa*. Kuramer Yayınları: Ankara.
- Altınel, T. S. (2020). "Miryam Peygamberin Kimliği Üzerine Bir Değerlendirme". *Dini Araştırmalar Dergisi*, 23 (59), 467-492.
- Avcı, B. (2000). "Hristiyanlıkta ve Kur'an Tefsirlerinde Hz. İsa'nın Mucizeleri". *Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 9 (257).
- Aydemir, A. (1992). *İslami Kaynaklara Göre Peygamberler*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: Ankara.
- Aydın, F. (2011). *Pavlus Hristiyanlığına Giriş*. Eskiyeşi Yayınları: Ankara.
- Aydın, F. (2018). *Yahudilik*. Mahya Yayıncılık: İstanbul.
- Aydın, M. (2015). *İsa Tanrı mı İnsan mı?*. İz Yayıncılık: İstanbul.
- Aydın, M. (2021). *Hristiyanlık*. Ketebe Yayınları: İstanbul.
- Aydın, M. (2012). *Dinler Tarihine Giriş*. Literatürk Academia Yayınları: Konya.
- Barker, G. (1985). *O'nun İzinde Hristiyanlık ve Laiklik Tarihi*. Zafer Yayınları: Ankara.
- Basalel, Y. (2021). *Yahudilik*. Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayıncılık: İstanbul.
- Bayrakdar, M. (2016). *Üç Dinin Tarihi Yahudilik, Hristiyanlık, İslam*. Say Yayınları: İstanbul.
- Bilgiz, M. (2013). "Kur'an'da Nübüvvet". *Diyanet İlmî Dergisi*, 49 (1), 23-46.
- Bozdağ, B. (1991). İlahi Dinlerin Kutsal Kitaplarında Peygamberlik Anlayışı. Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bursa.

- Brinner, W. M. (2018). "İslam ve Yahudi Geleneğinde Peygamberler ve Peygamberlik". Salih İnci (çev.). *Rumeli İslam Araştırmaları Dergileri*, 146-176.
- Campbell, J. (1995). *Batı Mitolojisi-Tanrının Maskeleri*. Kudret Emiroğlu (çev.). İmge Kitabevi: İstanbul.
- Challaye, F. (1994). *Dinler Tarihi*. Samih Tiryakioğlu (çev.). Varlık Yayınları: İstanbul.
- Çelebi, İ. (2014). *İslam'ın İnanç Esasları*. İsam yayınları: İstanbul.
- Çelik, C. (2005). *Dinlerde İman ve İbadet*. Çıra Yayınları: İstanbul.
- Çetkin, Farah Tuba (2019). Kur'an-ı Kerim ve Kitab-ı Mukaddes'te Peygamber Duaları. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.
- Çınar, B. (2021). "İslam Kelamı Açısından 'Nübüvvet' Kurumuna Çağdaş Bir Yaklaşım". *Siyer Araştırmaları Dergisi*, 144-176.
- Çoban, B. Z. (2007). "Bir Yahudi Olarak Hz. İsa". *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 43-58.
- Deniz, G. (2011). "Hz. İsa'nın Hayatı Vahiy midir?". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 187-199.
- Durmuş, Z. (2008). "İslam Düşüncesinde Resul-Nebi Ayrımı-Kur'an Bağlamında Eleştirel Bir Yaklaşım". *Diyanet İlmi Dergisi*, 44(3), 48-72.
- Duygu, Z. (2018). "İsa'nın Yeni Ahit'te 'Tanrı Oğlu' Olarak Tanımlanması Meselesi". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 155-181.
- Düzgün, Ş. (2012). *Kelam*. Grafiker Yayınları: Ankara.
- Eldar, H. (2014). "Yahudilikte Peygamberlik ve Peygamberler". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 676-695.
- Erbaş, A. (2022). *Hristiyanlık*. İnsan Yayınları: İstanbul.
- Ferrari, Nikola Kançal (2014). "Hristiyan ve İslam Dünyasındaki Peygamber Tasvirleri: Resul ve Nebi Kavramları". *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 63-100.
- Gürkan, S. L. (2016). *Anahatlarıyla Yahudilik*. İsam: İstanbul.
- Gürkan, S. L. (2020). Yahudilik. *Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi* (C 30, 351-354).

- Güzeldal, Y. (2021). *Kur'an'ın Gölgesinde Hristiyanlık*. Ayışığı Yayınları: İstanbul.
- Harman, Ö. F. (1995). "Yahudilikte Peygamberlik ve Peygamberler". *İslam Tetkikleri Dergisi*, 127-161.
- Has, K. (2005). "Yeni Ahit'teki Peygamberlikle İlgili Kavramlar Üzerine Bir İnceleme". *Ekev Akademi Dergisi*, 69-84.
- Kanathlı, H. (2011). *Dünya Dinleri ve İnanç Mezhepleri Tarihi*. Evrensel Değerler Yayınları: İstanbul.
- Kaya, R. (2004). "İnciller ve Kur'an'da Hz.İsa'nın İnsan ve Peygamber Oluşu". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(2), 37-58.
- Kaya, R. (2012). *Kur'an'a Göre Ehli Kitap ve İslam*. Yağmur Yayınları: İstanbul.
- Kılavuz, A. S. (2016). *Ana Hatlarıyla İslam Akaidi ve Kelam'a Giriş*. Neşriyat Yayınları: İstanbul.
- Kitab-ı Mukaddes
- Kutluay, Y. (2019). *İslam ve Yahudi Mezhepler*. Pınar Yayınları: İstanbul.
- Kuzgun, Ş. (2020). *Dört İncil Farklılıkları ve Çelişkileri*. Bilge Kültür Sanat Yayınları: İstanbul
- Kur'an- ı Kerim
- Küçük, Prof. Dr. A., Tümer, Prof. Dr. G., Küçük, Doç. Dr. M. A. (2017). *Dinler Tarihi*. Berikan Yayınevi: Ankara.
- Küçük, M. A. (2016). *Kutsal Kitap Anlayışı*. Berikan Yayınevi: Ankara.
- Meral, Y. (2021). *Yahudi Kaynakları Işığında Yahudilik*. MiletNihal Yayınları: İstanbul.
- Okşar, Y. (2021). *Peygamberlik Olgusu*. Nobel Yayıncılık: Ankara.
- Oral, O. (2015). "Maturidi'ye Göre Peygamberlerin Gönderiliş Hikmetleri". *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3(2), 225-251.
- Önal, R. (2013). "Kur'an'daki Nebi-Resul Kavramlarına Teolojik Yaklaşım". *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11 (1), 329-350.
- Önal, R. (2018). "İmam Maturidi'nin Yahudilerle Polemiği: Nübüvvet İnançlarına Göre Teolojik Eleştirileri". *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(34), 109-142.
- Örs, H. (1966). *Musa ve Yahudilik*. Remzi Kitabevi: İstanbul.

- Öztürk, V. (2010). Eski Ahit ve Kur'an Bağlamında Karizmatik Bir Lider Olarak Hz. Musa. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Fakültesi, Samsun.
- Sarıkcıoğlu, E. (2002). *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*. Fakülte Kitabevi: İstanbul.
- Schimmel, A. (1999). *Dinler Tarihine Giriş*. Kırkambar Yayınları: Ankara.
- Sönmez, Z. (2002). *İnciller ve Kur'an Işığında Hz. İsa*. Dinler Tarihi Araştırmaları Yayınları: Ankara.
- Şeker, C. (2016). "Yahudilikte Mesihlik İnancı ve Tarihsel Gelişimi". *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 163-200.
- Tarakçı, M. (2018). *Hristiyanlıkta Vahiy ve Peygamberlik*. Kuramer Yayınları: İstanbul.
- Tarakçı, M. (2002). "Tanah'ta Vahiy Anlayışı". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 11 (1), 193-218.
- Taşdelen, E. (2010). Yahudilikte Nübüvvet. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Fakültesi, Konya.
- Uyanık, M. (2006). "İnsanlığın Peygamberliğe İhtiyacı: Bir İman Esası Olarak Peygamberlik". *İslami İlimler Dergisi*, 241-249.
- Ülken, H. Z. (1969). *Sosyoloji Sözlüğü*. Talim ve Terbiye Dairesi Yayınları: Ankara.
- Yanikkaya, S. (2010). Kur'an Çerçevesinde Peygamberlik ve Hz. Peygamber. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Fakültesi, Ankara.
- Yavuz, Y. Ş. (2018). *Vahiy ve Peygamberlik*. Kuramer Yayınları: Ankara.
- Yıldırım, S. (1988). "Mevcut Kaynaklara Göre Hristiyanlık". *Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları*: Ankara
- Yüceer, İ. (2007). "Kur'an'da Nebi ve Resul Lafızları". *Kelam Araştırmaları Dergisi*, 65-86.